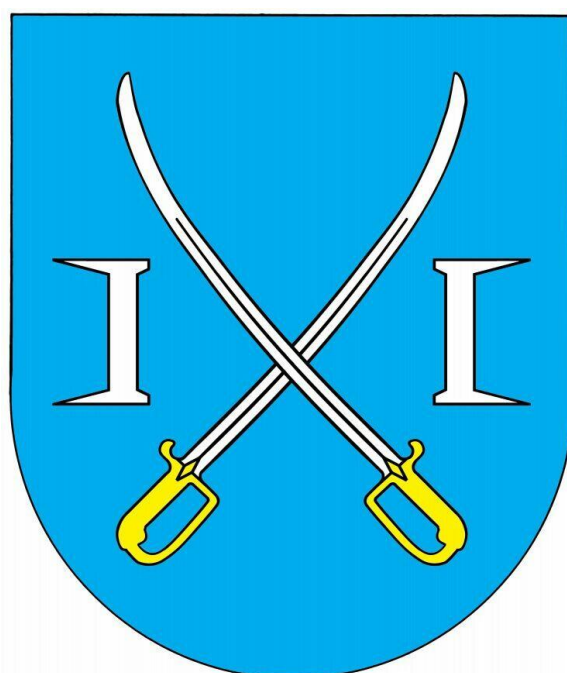

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY TŁUCHOWO
NA LATA 2014-2020**

**GMINA TŁUCHOWO
POWIAT LIPNOWSKI
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE**

TŁUCHOWO 2014

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	3
II. DIAGNOZA STRATEGICZNA GMINY TŁUCHOWO	4
1. Ogólna charakterystyka Gminy Tłuchowo	4
2. Zasoby środowiska przyrodniczego	5
3. Sytuacja demograficzna Gminy Tłuchowo.....	7
4. Gospodarka	11
4.1. Rolnictwo i pozarolnicza działalność gospodarcza.....	11
4.2. Turystyka.....	13
4.3. Bezrobocie	15
5. Usługi publiczne na terenie Gminy Tłuchowo	18
5.1. Usługi społeczne	18
5.2. Usługi komunalne.....	29
6. Partnerstwa i współpraca Gminy Tłuchowo	42
7. Analiza budżetu Gminy Tłuchowo	44
7.1. Dochody budżetu Gminy Tłuchowo	44
7.2. Wydatki budżetu Gminy Tłuchowo.....	47
7.3. Wynik budżetów Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013	52
7.4. Polityka inwestycyjna Gminy	53
8. Wyniki badania ankietowego.....	55
9. Podsumowanie diagnozy strategicznej – Analiza SWOT	57
III. STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014-2020	60
1. Misja Gminy Tłuchowo	60
2. Wartości kluczowe	61
3. Wizja rozwoju Gminy Tłuchowo	61
4. Interesariusze Strategii	62
5. Wartość oczekiwana przez interesariusza.....	62
6. Cele strategiczne i cele operacyjne.....	71
7. Monitorowanie strategii	72
V. SPIS TABEL.....	73
VI. SPIS WYKRESÓW.....	74
VII. SPIS RYSUNKÓW.....	74

I. Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020 jest planem osiągnięcia długofalowych zamierzeń Gminy Tłuchowo. Implikuje ona przejście z obecnej sytuacji do pożądanego stanu wyrażonego w wizji rozwoju.

Strategia Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020 to jeden z najważniejszych dokumentów przygotowywanych przez samorząd gminny. Określa on priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonego na obszarze danej jednostki. Strategia stanowi także odpowiedź na ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o strategię, jak również skuteczną próbę dostosowania działalności Gminy do standardów europejskich. Strategia stanowi również podstawę do opracowania i wdrożenia na terenie Gminy projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych.

W *Strategii Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020* Gmina otrzymała nową misję oraz wizję rozwoju.

Strategia Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020 składa się z dwóch części:

- 1) część 1 – Diagnoza strategiczna Gminy Tłuchowo,
- 2) część 2 – Strategia Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020.

Pierwsza część ma na celu zobrazowanie potencjału społeczno-ekonomicznego Gminy w kontekście głównych kierunków jej rozwoju, tj. **mieszkalnictwa, przedsiębiorczości** oraz **turystyki weekendowej**, uwzględniając przy tym przestrzenne uwarunkowania środowiskowo-infrastrukturalne Gminy. Diagnoza strategiczna Gminy Tłuchowo jest podstawowym punktem wyjścia do konstruowania kierunków działań, a następnie celów strategicznych i celów operacyjnych. Diagnoza strategiczna przedstawia stan Gminy Tłuchowo na koniec 2013 roku (tj. na dzień 31.12.2013 r.).

Druga część strategii została opracowana na podstawie wniosków z diagnozy strategicznej i zawiera konkretny plan działania Gminy Tłuchowo do 2020 roku, w którym określone zostały następujące elementy: misja, wizja rozwoju, wartości kluczowe, cele strategiczne.

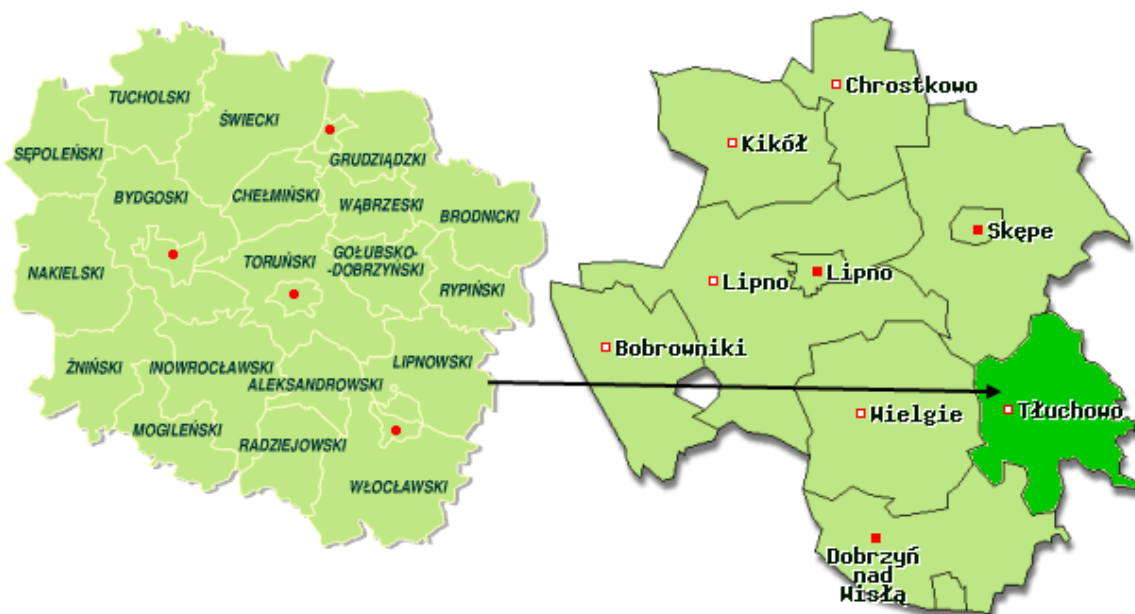
Okres realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Tłuchowo* przyjęto na siedem lat (2014-2020), adekwatnie do czasu obowiązywania Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego i Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Strategia dla Gminy Tłuchowo została sformułowana w ścisłej korelacji zarówno z nimi, jak i z pozostałymi aktualnie obowiązującymi dokumentami o charakterze planistycznym szczebla regionalnego, krajowego i międzynarodowego.

II. Diagnoza strategiczna Gminy Tłuchowo

1. Ogólna charakterystyka Gminy Tłuchowo

Gmina Tłuchowo jest gminą wiejską położoną w województwie kujawsko-pomorskim, we wschodniej części powiatu lipnowskiego.

Rysunek 1. Gmina Tłuchowo na tle województwa kujawsko-pomorskiego i powiatu lipnowskiego

Źródło: www.zpp.pl

Gmina graniczy z następującymi gminami:

- od północy z Gminą Skępe,
- od zachodu z Gminą Wielgie,
- od południa z Gminą Dobrzyń nad Wisłą i leżącą w powiecie płockim Gminą Brudzeń Duży,
- od wschodu z Gminą Mochowo (powiat sierpecki).

Gmina Tłuchowo podzielona jest na 20 następujących sołectw: Borowo, Jasień, Julkowo, Kamień Kmiecny, Kamień Kotowy, Kłobukowo, Koziróg Leśny, Koziróg Rzeczny, Małomin, Marianki, Mysłakówko, Rumunki Jasieńskie, Suminek, Tłuchowo, Tłuchówek, Trzcianka, Turza Nowa, Turza Wilcza, Wyczałkowo, Źródła.

Siedzibą władz administracyjno-samorządowych Gminy, najważniejszych usług, placówek kulturalno-oświatowych i większości podmiotów gospodarczych jest miejscowość gminna Tłuchowo. Sieć osadnicza ukształtowała się w oparciu o rozwój społeczno-gospodarczy Gminy i wyróżnia się w niej poziomy:

1. wieś Tłuchowo w zespole z miejscowością Tłuchówek stanowiące wielofunkcyjny ośrodek gminny o znaczeniu lokalnym, siedzibę władz samorządowych oraz główne centrum usługowe Gminy,
2. pozostałe miejscowości: Borowo, Małomin, Marianki, Jasień, Jeżewo, Julkowo, Kamień Kmiec, Kamień Kotowy, Kłobukowo, Koziróg Leśny, Koziróg Rieczny, Małomin, Marianki, Michałkowo, Mysłakowo, Mysłakówko, Podole, Popowo, Rumunki Jasieńskie, Suminek, Trzcianka, Turza Nowa, Turza Wilcza, Wyczałkowo, Źródła.

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi w tabeli 1, Gmina Tłuchowo zajmuje obszar o powierzchni 9 867 ha, z czego blisko 76% stanowią użytki rolne, lasy i grunty leśne - 17,3%, zaś pozostałe grunty i nieużytki - 7,0%.

Tabela 1. Struktura zagospodarowania gruntów Gminy Tłuchowo

Wyszczególnienie	J. m.	Stan na dzień 31.12.2013r.	Udział %
użytki rolne	ha	7 475	75,8%
grunty orne	ha	6 732	68,2%
sady	ha	18	0,2%
łąki:	ha	305	3,1%
pastwiska:	ha	420	4,3%
las i grunty leśne	ha	1 704	17,3%
pozostałe grunty i nieużytki	ha	688	7,0%
Razem	ha	9 867	100,0%
Powierzchnia Gminy ogółem	km²	98,67	X

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

Tłuchowo jest oddalone od siedziby Samorządu Powiatowego - Lipna – o 25 km, od Włocławka – o 36 km, od Torunia – o 75 km i od Bydgoszczy – o 125 km.

2. Zasoby środowiska przyrodniczego

Czynnikami warunkującymi konkurencyjność regionu obok atrakcyjnej lokalizacji są: stan środowiska naturalnego oraz jego atrakcyjność turystyczna. Czynniki te wpływają na jakość życia mieszkańców regionu i rozwój turystyki weekendowej.

Na terenie Gminy Tłuchowo nie występują obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Do czynników przyrodniczych wpływających na **atrakcyjność turystyczną** Gminy należy zaliczyć:

- strefę ochrony bociana czarnego *Ciconia nigra*,

- tereny we wschodniej części Gminy, które są objęte krajową siecią ekologiczną EKONET-POLSKA - wieloprzestrzennego systemu obszarów węzłowych najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym,
- sieć wód powierzchniowych, którą tworzą rzeki: Skrwa (wraz z dopływami: Bobrownicą i Łachnicą) oraz Czernica,
- urozmaiconą rzeźbę terenu występującą w rejonie dolin rzecznych Skrwy i Łachnicy, charakteryzującą się uroczymi dolinkami, parowami, rozcięciami erozyjnymi,
- dosyć liczną sieć rowów (sztucznych) i niewielkich cieków (naturalnych) bez nazw, o przebiegu głównie równoleżnikowym,
- kompleksy leśne występujące głównie w północnej i północno -wschodniej części Gminy, stanowiące tam dominujący element krajobrazu.

Mimo, że na terenie Gminy nie występują obszary przyrody prawnie chronionej, to w niedalekiej odległości od granic Gminy takie obszary występują. Należą do nich między innymi:

- specjalny obszar ochrony siedlisk – Stary Zagaj PLH 040038 (Gmina Lipno, ok. 3,5 km od północno-zachodniej granicy Gminy),
- specjalny obszar ochrony siedlisk – Torfowisko Mieleńskie PLH 040018 (Gmina Skępe, ok. 6,5 km od północnej granicy Gminy),
- specjalny obszar ochrony siedlisk – Sikórz PLH 140012 (Gmina Brudzeń Duży, ok. 8 km od południowej granicy Gminy).

Do granic Gminy Tłuchowo od strony wschodniej przylega obszar chronionego krajobrazu „Przyrzecze Skrwy Prawej”. W niewielkiej odległości od północnych granic Gminy położony jest obszar chronionego krajobrazu „Jezioro Skępskie”. Od południa, w odległości ok. 4 km, znajduje się „Brudzeński Park Krajobrazowy”.

Analizując powyższe czynniki należy stwierdzić, że Gmina Tłuchowo może być brana pod uwagę podczas planowania wypoczynku weekendowego połączonego z podziwianiem naturalnego piękna okolicznych obszarów chronionych.

3. Sytuacja demograficzna Gminy Tłuchowo

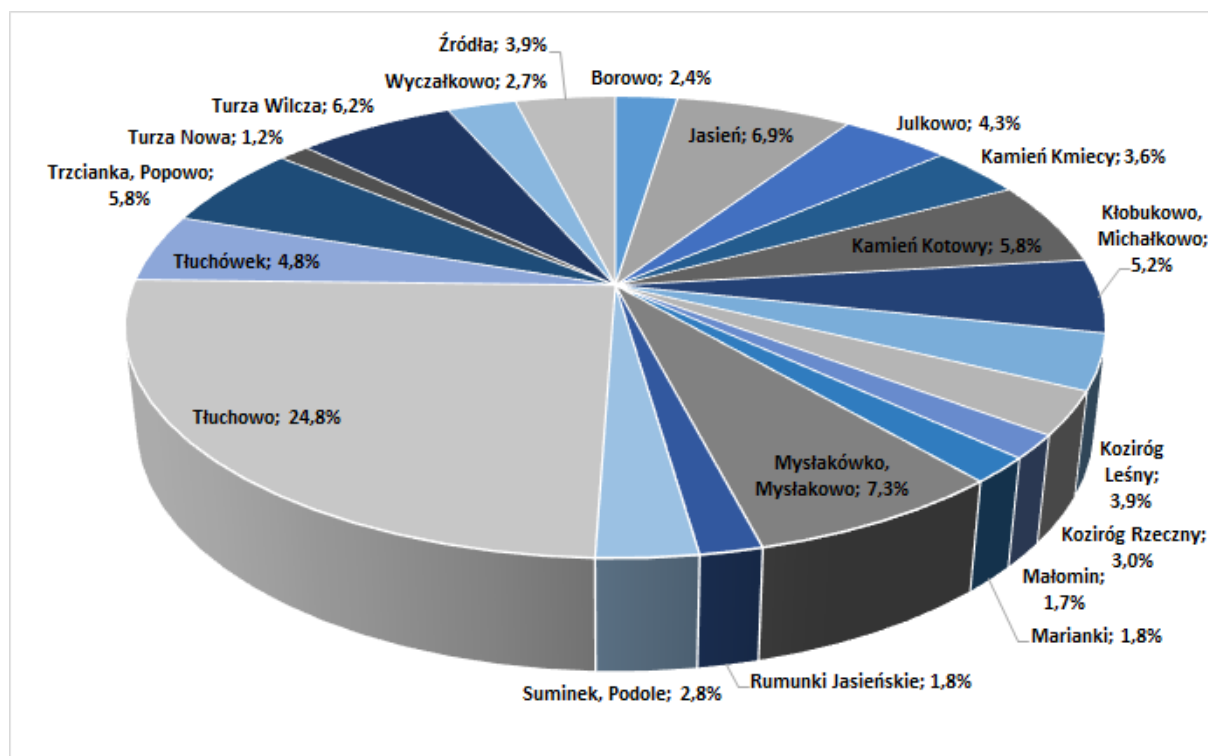
Na koniec 2013 roku, zgodnie z danymi Urzędu Gminy w Tłuchowie, na terenie Gminy Tłuchowo zamieszkiwało 4 821 osób, w tym 4 734 osoby zameldowane na pobyt stały.

Tabela 2. Liczba ludności Gminy Tłuchowo – stan na dzień 31.12.2013

Wyszczególnienie	J. m.	Stan na dzień 31.12.2013r.		
		Razem	Zameldowanie stałe	Zameldowanie czasowe
Stan ludności	osoba	4 821	4 734	87
- mężczyźni	osoba	2 428	2 390	38
- kobiety	osoba	2 393	2 344	49
Urodzenia żywe	osoba	53		
Zgony ogółem	osoba	41		
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	osoba	1 095	1 071	24
Ludność w wieku produkcyjnym	osoba	3 262	3 208	54
Ludność w wieku poprodukcyjnym	osoba	464	455	9

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

Wykres 1. Udział procentowy liczby mieszkańców w sołectwach w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy (stan na dzień 31.12.2013r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Tłuchowie

Jak wynika z wykresu 1, najbardziej liczebnym sołectwem w Gminie jest sołectwo Tłuchowo, kolejnymi pod względem liczebności są sołectwa Mysłakówko oraz Jasień.

Ze względu na różnice w sposobie ewidencjonowania GUS i Urzędu Gminy w Tłuchowie, w dalszej części opracowania, oparto się na danych GUS.

Na koniec 2012 roku na terenie Gminy mieszkały 4 682 osoby. W porównaniu do roku 2008, liczba ludności wzrosła o 55 osób (tj. o 1,2%), jednak od 2010 roku widoczny jest systematyczny spadek liczby mieszkańców Gminy. W latach 2009-2012 wzrastała przewaga liczebna mężczyzn nad kobietami.

Tabela 3. Liczba ludności Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012 [osoba]

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba ludności na terenie Gminy					
ogółem	4 627	4 609	4 724	4 698	4 682
mężczyźni	2 298	2 305	2 372	2 360	2 360
kobiety	2 329	2 304	2 352	2 338	2 322

Źródło: Dane GUS

Gęstość zaludnienia na terenie Gminy Tłuchowo wynosi 47,3 osób/km² i jest znacznie niższa niż dla powiatu lipnowskiego, gdzie kształtuje się na poziomie 65 osób/km².

Przyrost naturalny na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012 przyjął trend malejący. W latach 2008-2010 wartości wskaźnika były dodatnie, co oznacza przewagę urodzeń żywych na liczbą zgonów w danym okresie, w 2011 roku przyrost naturalny przyjął wartości ujemne, zaś w 2012 roku liczba urodzeń była równa liczbie zgonów.

Tabela 4. Przyrost naturalny na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012 [osoba]

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Urodzenia żywe ogółem	49	58	60	56	56
Zgony ogółem	43	55	57	57	56
Przyrost naturalny ogółem	6	3	3	-1	0
mężczyźni	8	10	6	-2	-1
kobiety	-2	-7	-3	1	1

Źródło: Dane GUS

Porównując liczbę osób nowo zameldowanych na terenie Gminy i liczbę osób wymeldowanych z obszaru Gminy otrzymujemy **saldo migracji**, które w Gminie Tłuchowo w latach 2008, 2010-2012 przyjmowało wartości ujemne. Na taki kształt wskaźnika wpływ

mają przede wszystkim migracje z kierunku miast, których saldo w Gminie Tłuchowo latach 2008-2012 przyjmowało wartości ujemne.

Tabela 5. Migracje na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012 [osoba]

Wyszczególnienie		2008	2009	2010	2011	2012
miasto	zameldowania	10	10	20	15	6
	wymeldowania	29	18	33	23	23
	saldo	-19	-8	-13	-8	-17
wieś	zameldowania	27	31	28	11	20
	wymeldowania	25	18	19	29	30
	saldo	2	13	9	-18	-10
zagranica	zameldowania	0	0	1	1	0
	wymeldowania	0	4	3	0	0
	saldo	0	-4	-2	1	0
zameldowania ogółem		37	41	49	27	26
wymeldowania ogółem		54	40	55	52	53
saldo migracji		-17	1	-6	-25	-27

Źródło: Dane GUS

Z danych GUS dotyczących liczby ludności na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012 wynika, że liczba ludności wzrosła. Ten korzystny trend może jednak zostać zahamowany przez malejący przyrost naturalny i ujemne saldo migracji. Prognozy GUS dotyczące liczby mieszkańców powiatu lipnowskiego do 2020 roku pokazują systematycznie malejącą liczebność populacji na obszarze powiatu, co dotyczy w szczególności obszarów wiejskich.

Malejąca liczba mieszkańców jest zagrożeniem dla rozwoju Gminy, gdyż wpływa bezpośrednio na spadek dochodów własnych Gminy (m.in. z tytułu podatku od nieruchomości, podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych), a także na mniej efektywne wydatkowanie środków budżetowych. Aby ograniczyć lub zahamować niekorzystne zmiany, władze Gminy Tłuchowo podejmują liczne działania, które mają na celu poprawę warunków życia swoich mieszkańców.

Tabela 6. Prognoza liczby ludności powiatu lipnowski

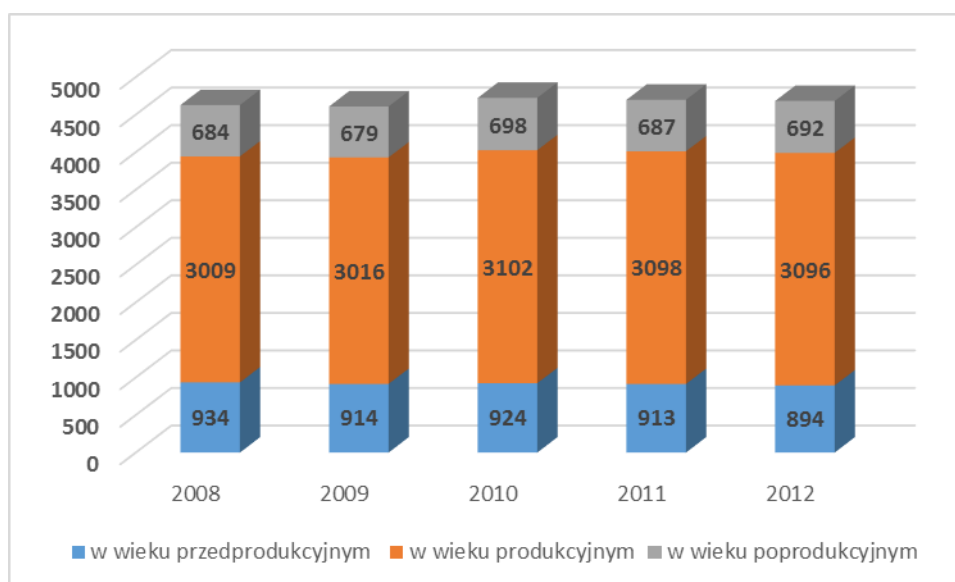
rok	powiat lipnowski - ogółem	powiat lipnowski- obszary miejskie	powiat lipnowski- obszary wiejskie
2014	66 109	20 972	45 137
2015	66 073	21 025	45 048
2016	66 026	21 079	44 947
2017	65 960	21 126	44 834

2018	65 912	21 175	44 737
2019	65 825	21 212	44 613
2020	65 726	21 251	44 475

Źródło: Dane GUS

Bardzo istotną rolę w funkcjonowaniu społeczeństwa stanowi udział danych grup wiekowych. W całym kraju widoczne są tendencje starzenia się społeczeństwa i systematyczne zmniejszanie się liczebności grupy osób w wieku przedprodukcyjnym. Informacje na ten temat są istotne dla planowania strategii gmin, powiatów i kraju. Wykres 2 przedstawia jak kształtował się **podział ludności według ekonomicznych grup wieku** w latach 2008-2012 na terenie Gminy Tłuchowo.

Wykres 2. Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012 (w %)

Źródło: Dane GUS

Na terenie Gminy Tłuchowo ludność w wieku produkcyjnym w 2012 roku stanowiła 62,0% ogólnej liczby ludności, natomiast ludność w wieku przedprodukcyjnym – 23,2% a w wieku poprodukcyjnym – 14,8%. W analizowanym okresie (2008-2012) można zauważyć, że:

- liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się,
- liczba osób w wieku produkcyjnym do roku 2010 rosła, zaś w późniejszych latach przyjęła trend malejący,
- liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2008-2012 wzrosła, co oznacza, że coraz więcej osób nie pracuje zawodowo.

Analiza ludności Gminy Tłuchowo w kontekście ekonomicznych grup wieku pozwala zauważyć, że społeczeństwo na terenie Gminy się starzeje, tak jak obserwuje się to w skali kraju i Europy. Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej mieszkańców, bez podjęcia

odpowiednich działań profilaktycznych, mogą pociągać za sobą różne problemy, np.: dosyć wysoki trwały poziom bezrobocia wynikający z utrzymującej się wysokiej liczby osób w wieku produkcyjnym bądź nasilenie się problemów społecznych związanych, np. z osobami starszymi, których liczba będzie sukcesywnie rosła. Przedstawione problemy i ich skutki mogą, ale nie muszą wystąpić, co w dużej mierze zależy od podjętych działań.

4. Gospodarka

4.1. Rolnictwo i pozarolnicza działalność gospodarcza

W Gminie Tłuchowo nie występują gleby najwyższych klas bonitacyjnych: I, II. Gleby dobre - klasy bonitacyjnej III a i III b, zajmują 10,5% powierzchni gruntów ornych i występują głównie w centralnej części Gminy. Najwięcej jest ich na terenie obrębów: Koziróg Leśny (32%), Kamień Kmiecy (25%) i Mysłakówko (23%). Grunty średnie – klasy bonitacyjnej IV a i IV b, stanowią 34,9% gruntów ornych Gminy. Zajmują ponad połowę gruntów ornych w następujących obrębach: Marianki (64%), Wyczałkowo (61%), Kamień Kotowy (59%) i Julkowo (52%). Gleby najslabsze - V i VI klasy bonitacyjnej, zajmują 54,5% gruntów ornych Gminy. Ich udział jest bardzo duży przede wszystkim na obrębach położonych w zachodniej części Gminy, w sołectwach: Borowo i Rumunki Jasieńskie, gdzie stanowią one 100% gruntów ornych, zaś w Turzy Nowej i Małominie około 95%.

Na terenie Gminy Tłuchowo gospodarstwa o powierzchni do 5 ha stanowią 34,18% łącznej liczby gospodarstw, powierzchnią od 5 do 10 ha charakteryzuje się 27,97% gospodarstw, zaś powyżej 10 ha – 37,85%.

Tabela 7. Struktura gospodarstw rolnych na terenie Gminy Tłuchowo

Wyszczególnienie	liczba gospodarstw	udział %
do 1 ha włącznie	15	2,12%
1 - 5 ha	227	32,06%
5 - 10 ha	198	27,97%
10 -15 ha	268	37,85%
Razem	708	100,00%

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

Na terenie Gminy Tłuchowo przy wiodącej funkcji rolniczej występują raczej niekorzystne warunki do rozwoju rolnictwa oraz bardzo duże uzależnienie sytuacji materialnej ludności od rolnictwa. Trudne warunki prowadzenia działalności rolniczej wpływają na wzrost kosztów produkcji rolnej na terenie Gminy, co zmniejsza jej konkurencyjność na tle innych gmin powiatu.

Pozarolniczym źródłem dochodów dla mieszkańców Gminy jest działalność gospodarcza. Na terenie Gminy Tłuchowo w 2013 roku funkcjonowało 296 podmiotów gospodarczych, z czego 3,4% prowadziło działalność gospodarczą w sektorze publicznym, a 96,6% w sektorze prywatnym.

Liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2013 prezentuje tabela 8.

Tabela 8. Podmioty gospodarcze w Gminie Tłuchowo w latach 2006-2012 [podm. gosp]

Wyszczególnienie		2008	2009	2010	2011	2012	2013
podmioty gospodarki narodowej ogółem		272	261	274	275	280	296
sektor publiczny	ogółem	9	9	9	9	10	10
	państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	6	6	6	6	7	7
sektor prywatny	ogółem	263	252	265	266	270	286
	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	222	213	224	223	226	241
	spółki handlowe	5	5	5	7	8	9
	spółdzielnie	1	1	1	1	1	1
	stowarzyszenia i organizacje społeczne	16	15	16	16	16	16

Źródło: Dane GUS

Z danych GUS wynika, że od 2009 roku wzrasta liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie Gminy. Porównując lata 2008 i 2012 uzyskujemy zwiększenie się liczby podmiotów gospodarczych o 8,8%. W sektorze publicznym wzrost wyniósł 11,1%, zaś w sektorze prywatnym – 8,7%. W sektorze prywatnym w analizowanym okresie (2008-2013) wzrosła liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – 8,6% oraz liczba spółek handlowych – 80,0%.

Działalność gospodarcza prowadzona na terenie Gminy skupia się na handlu (34,6% podmiotów) i budownictwie (21%). Znaczny udział mają również przetwórstwo przemysłowe (9,1%) i rolnictwo (7,7%).

Działalność gospodarczą na terenie Gminy prowadzą głównie małe podmioty zatrudniające do 9 pracowników (95,6% wszystkich podmiotów). Druga grupa, zatrudniająca 10-49 pracowników, stanowi 4,3% wszystkich podmiotów. Na obszarze Gminy nie funkcjonują podmioty zatrudniające więcej niż 50 pracowników.

Na obszarze Gminy wyznaczono tereny, pod rozwój przedsiębiorczości. Należą do nich:

- będąca własnością Gminy Tłuchowo działka nr 317/11 o pow. 2,7843 ha położona w miejscowości Tłuchowo,
- działka posiadaniu osoby prywatnej nr 359/15 o pow. 1,1417 ha w miejscowości Marianki.

Na obszarze Gminy potencjalnie możliwy jest rozwój różnego rodzaju działalności gospodarczej, głównie przemysłu rolno-spożywczego, jednak trudno jest zachęcić inwestorów do lokalizowania tutaj przedsięwzięć. Atutem Gminy Tłuchowo w zakresie lokowania działalności gospodarczej na jej terenie może być dobra lokalizacja „na skrzyżowaniu” dróg wojewódzkich oraz duża dostępność produktów rolnych.

4.2. Turystyka

Rozwój oferty turystycznej może stanowić uzupełnienie działań zmierzających do poprawy atrakcyjności mieszkaniowej i inwestycyjnej Gminy Tłuchowo. Może również stanowić dodatkowe źródło dochodu dla rolników, którzy zdecydują się prowadzić gospodarstwo agroturystyczne.

Walory przyrodnicze i kulturowe są podstawą dla rozwoju funkcji turystyczno-wypoczynkowej w zakresie turystyki krajoznawczej i kwalifikowanej (piesza, rowerowa i konna), wypoczynku sobotnio, niedzielnego i pobytowego opartego na wynajmie kwater w zabudowie zagrodowej (agroturystyka i turystyka wiejska), edukacji ekologicznej - prowadzenie zielonych szkół (placówki dydaktyczne prowadzące zajęcia dla uczniów z innych regionów).

Do czynników przyrodniczych występujących na terenie Gminy Tłuchowo, które stanowią potencjał turystyczny Gminy możemy zaliczyć:

- urocze dolinki, parowy i rozcięcia erozyjne w rejonie doliny Skrwy wraz z dopływami: Bobrownicą i Łachnicą,
- rozległe kompleksy leśne stanowiące dominujący element krajobrazu w północnej i północno -wschodniej części Gminy,
- wielkoprzestrzenne obszary najlepiej zachowane pod względem przyrodniczym objęte krajową siecią ekologiczną EKONET-POLSKA, które mogą przyciągnąć osoby preferujące wypoczynek w ciszy i spokoju,
- strefę ochrony bociana czarnego *Ciconia nigra*, będącą w obszarze zainteresowania ornitologów,
- obszary przyrody prawnie chronionej występujące w niedalekiej odległości od granic Gminy.

Wśród zabytków nieruchomych występujących na terenie Gminy Tłuchowo ujętych w gminnej ewidencji zabytków wyróżniamy:

1. zespół dworsko-parkowy w Jasieniu, który obejmuje dwór murowany eklektyczny z 1905 r. i park krajobrazowy z k. XIX w. z zachowanym starodrzewem,
2. zespół dworsko-parkowy w Kamieniu Kmiecyim obejmujący dwór murowany eklektyczny z 4 ćw. XIX w. i park krajobrazowy z XIX w.,
3. zespół dworsko-parkowy w Kozirogu Rzecznym, w którego skład wchodzi dwór murowany z ok. poł. XIX w. na wzgórzu, dwór murowany z 1937 r. w dolinie oraz park krajobrazowy z k. XIX w.,
4. zespół dworsko-parkowy w Kłobukowie, który obejmuje dwór i park dworski z przełomu XIX i XX w.,
5. zespół kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego w Tłuchowie z 2 poł. XIX w., który obejmuje:
 - a. Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP murowany neogotycki, który wzniesiono w latach 1886-1888 według projektu architekta Ludwika Gosławskiego z Płocka. Piękną polichromię świątyni zaprojektował i wykonał w 1925 roku malarz prof. Władysław Drapniewski. Odnowiono ją w 1984 roku.
 - b. dzwonnice murowaną współczesną kościołowi,
 - c. cmentarz przykościelny z poł. XIX w.,
 - d. plebanię murowaną z k. XIX w.,
 - e. ogrodzenie murowane z k. XIX w.,
 - f. starodrzew,
6. cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Tłuchowie z 2 poł. XIX w.,
7. murowany dwór w Tłuchowie z 4 ćw. XIX w. będący obecnie własnością prywatną,
8. zagrodę wraz z domem w Tłuchowie z 1914 r.,
9. dwa drewniane domy w Tłuchowie z przełomu XIX i XX w. mieszczące się przy ul. 15 sierpnia 29a i ul. Sierpeckiej 1 oraz drewniany dom w Tłuchówku z k. XIX w.,
10. zespół młyna wodnego w Tłuchówku, obejmujący murowane około 1922 roku: młyn wodny, spichlerz, oborę oraz budynek gospodarczy,
11. historyczny układ ruralistyczny.

Wymieniając ważne miejsca na terenie Gminy Tłuchowo należy pamiętać również o pomnikach:

- Pomnik Poległych i Pomordowanych w latach okupacji hitlerowskiej,
- Pomnik Powstańców Zamordowanych przez Moskali,
- Pomnik pomordowanych mieszkańców Źródeł i okolic przez zbrodniarzy hitlerowskich w latach 1939-1945.

Do atrakcji turystycznych należy zaliczyć również 100 stanowisk archeologicznych, będących śladami osadnictwa zarówno z okresu starożytnego, jak i nowożytnego. Przykładem mogą być ślady starożytnych cmentarzysk oraz pojedynczych grobów odkryte w Michałkowie - około 500 m od rzeki Skrwy oraz w Turzy Wilczej szacowane na VII - III wiek przed naszą erą.

Na terenie Gminy odbywają się cykliczne imprezy kulturalne i sportowe, które dzięki niezwyklej atmosferze przyciągają mieszkańców okolicznych gmin i turystów, zaliczamy do nich:

- „Dożynki Gminne”,
- „Dni Tłuchowa”,
- „Tłuchowianin Roku”,
- „Sylwester pod chmurką”,
- Zawody Strażackie.

Ważnym aspektem jest również kultywowanie lokalnych tradycji, np. przyrządzanie lokalnych potraw, które są nagradzane na ogólnopolskich konkursach, np. w 2013 roku Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich „Jagna” w Tłuchowie zostało nagrodzone „Perłą” Nagrodą Polskiej Izby Produktu Regionalnego za Faćkę i Gugiel.

Należy zwrócić uwagę, iż rozwój funkcji turystycznej Gminy jest uwarunkowany także działalnością rolniczą prowadzoną przez mieszkańców Gminy, zwłaszcza w kontekście dbałości o zachowanie czystości rzek i cieków wodnych, zapewnienia estetyki przestrzeni oraz prowadzenia produkcji rolnej nieuciążliwej dla ruchu turystycznego.

Do pełnienia funkcji turystycznej największe predyspozycje mają miejscowości: Małomin, Borowo, Tłuchówek, Kłobukowo, Koziróg Rzeczny, Popowo i Podole. Popowo jest miejscem urodzenia Prezydenta Lecha Wałęsy.

4.3. Bezrobocie

Pomimo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Tłuchowo oraz perspektyw dalszego rozwoju, duża część mieszkańców Gminy jako kluczowy problem wskazuje niewystarczającą liczbę miejsc pracy na terenie Gminy, głównie w sektorze pozarolniczym. Na terenie Gminy Tłuchowo liczba zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2013 roku wynosiła 463 osoby, z czego 52,3% stanowiły kobiety.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy Tłuchowo, zgodnie z danymi GUS za 2012 rok, wynosił 14,7%, zatem był niższy

o 2 pp. od udziału odnotowanego w badanym okresie w powiecie lipnowskim (16,7%). Z danych GUS wynika, że problem bezrobocia zaobserwowany na terenie Gminy Tłuchowo miał nieco większą skalę niż w przypadku województwa kujawsko-pomorskiego, dla którego wskaźnik udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w 2012 r. 11,1%.

Tabela 9. Bezrobocie na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bezrobotni zarejestrowani wg płci [osoba]						
ogółem	307	388	444	443	426	463
mężczyźni	107	169	203	187	218	221
kobiety	200	219	241	256	208	242
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci [%]						
ogółem	11	13,9	15,4	15,2	14,7	

Źródło: Dane GUS

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie dotyczące bezrobocia na terenie Gminy Tłuchowo wskazują, że szczególnie wyraźnie problem bezrobocia dotyczy osób młodych (do 35 roku życia), których udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wynosi 61,4%, stąd problem migracji zarobkowej. Jako zagrożenie dla rozwoju Gminy należy traktować potencjalne migracje osób młodych, wykształconych i kreatywnych w poszukiwaniu pracy. Dostępność kapitału społecznego jest niezbędna dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy. Odpływ tego kapitału zubaża Gminę i zmniejsza jej atrakcyjność inwestycyjną, co oznacza z kolei brak perspektyw pracy dla ludzi młodych.

Dane zaprezentowane w tabeli 10 pokazują problem długotrwałego bezrobocia. Około 62,9% bezrobotnych uznanych jest za osoby długotrwale bezrobotne. Osoby pozostające bez pracy od 12 do 24 miesięcy stanowią 23,3%, zaś osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy – 22%. Dane PUP potwierdzają także korelację poziomu bezrobocia z wykształceniem - im niższe wykształcenie, tym większy odsetek osób bezrobotnych. Z danych PUP wynika, że prawie 64% osób bezrobotnych na terenie Gminy nie posiada wykształcenia średniego. Ta grupa osób w dużej mierze tworzy grupę osób długotrwale bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego.

Tabela 10. Informacja o bezrobociu na terenie Gminy Tłuchowo wg stanu na koniec 2013 r.

Wyszczególnienie		Gmina Tłuchowo	
		ogółem	kobiety
1. Liczba bezrobotnych		463	242
w tym	poprzednio pracujący	310	147
	ze zwolnień grupowych	13	3
	z prawem do zasiłku	71	31
	osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki	39	26
	posiadający gospodarstwo rolne	1	0
2. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy		446	231
w tym	do 25 roku życia	118	62
	powyżej 50 roku życia	61	32
	długotrwale	291	161
	bez kwalifikacji zawodowych	229	107
	bez doświadczenia zawodowego	185	115
	bez wykształcenia średniego	295	126
	samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	52	41
	kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	x	80
	którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	9	0
	niepełnosprawni	5	2
	po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	0	0
3. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w miesiącach			
z tego	do 1	28	10
	1 - 3	64	26
	3 - 6	74	43
	6 - 12	87	37
	12 - 24	108	47
	pow. 24	102	79
4. Bezrobotni wg wieku			

Wyszczególnienie		Gmina Tłuchowo	
		ogółem	kobiety
z tego	18 - 24	118	62
	25 - 34	166	91
	35 - 44	89	43
	45 - 54	59	35
	55 - 59	24	11
	60 - 64	7	x
5. Bezrobotni wg wykształcenia			
z tego	wyższe	43	34
	policealne i średnie zawodowe	84	56
	średnie ogólnokształcące	41	26
	zasadnicze zawodowe	132	63
	gimnazjalne i poniżej	163	63
6. Wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej zgłoszone w okresie		94	x
w tym	subsydiowane	61	x
	zatrudnienie lub inna praca zarobkowa	40	x
	miejsca aktywizacji zawodowej	54	x
7. Podjęcia pracy w okresie		176	92
	w tym pracy subsydiowanej	47	25
8. Rozpoczęcia staży		36	25
9. Rozpoczęcia szkoleń		13	6

Źródło: Dane PUP w Lipnie, stan na dzień 31.12.2013 r.

Z problemem braku miejsc pracy w miejscu zamieszkania i w regionie, wiąże się m.in. migracja na tle zarobkowym oraz skuteczne ograniczenie popytu wewnętrznego. Długotrwałe występowanie tych efektów wpływa niekorzystnie na saldo migracji oraz może powodować wzrost wydatków Gminy na pomoc społeczną.

5. Usługi publiczne na terenie Gminy Tłuchowo

5.1. Usługi społeczne

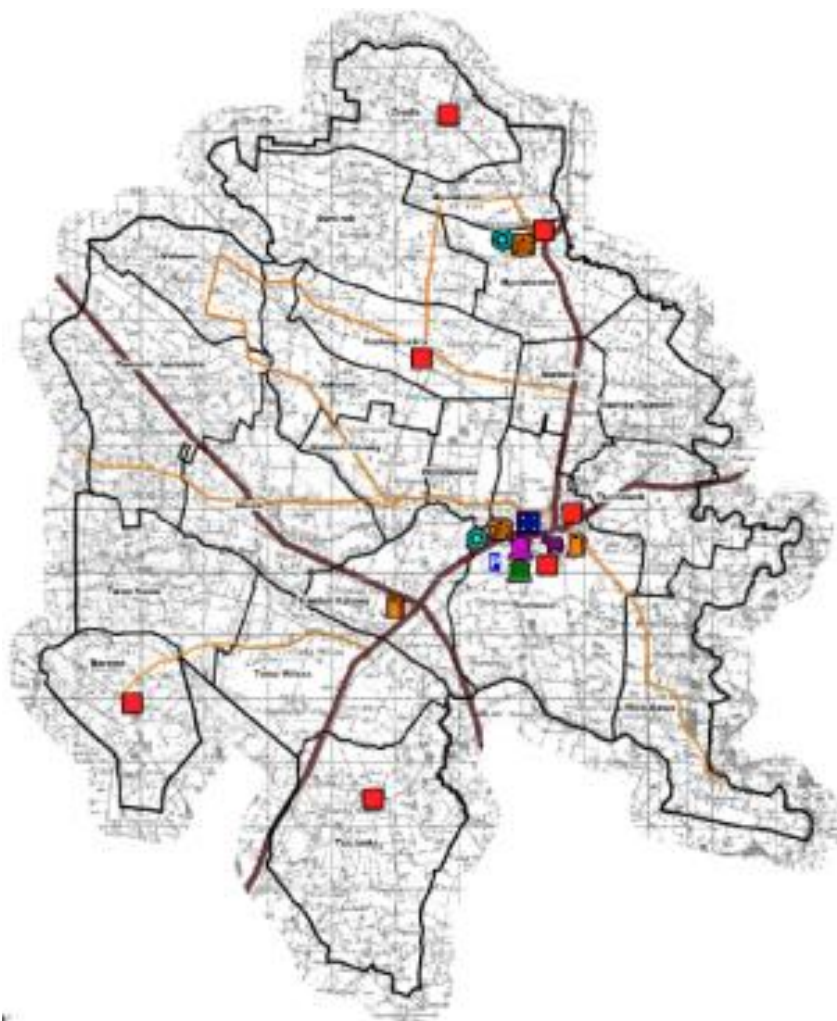
Jednym z czynników warunkujących atrakcyjność osiedleńczą danej jednostki samorządu terytorialnego są usługi społeczne. Podczas wyboru nowego miejsca zamieszkania brane są pod uwagę przede wszystkim: dostęp do oświaty oraz jakość oferty edukacyjnej, kulturalnej,

baza sportowo-rekreacyjna, dostęp do opieki zdrowotnej, a także bezpieczeństwo publiczne. Od stanu infrastruktury społecznej zależy także jakość życia obecnych mieszkańców Gminy i ich szanse rozwoju.

Poziom usług społecznych na terenie Gminy Tłuchowo jest dobry, co potwierdza analiza przeprowadzona w części 5.1. opracowania.

Rozmieszczenie placówek świadczących usługi społeczne na terenie Gminy Tłuchowo pokazuje rysunek 2.

Rysunek 2. Infrastruktura społeczna na terenie Gminy Tłuchowo

Legenda:

Usługi oświaty

- szkoła podstawowa (Tłuchowo, Mysiakówko)
- gimnazjum (Tłuchowo)
- przedszkole publiczne (Tłuchowo)

Usługi zdrowia

- ośrodek zdrowia, apteki (Tłuchowo)

Usługi kultury

- ośrodek kultury, biblioteka publiczna, kościół (Tłuchowo)

Usługi sportu

- kompleks boisk sportowych (przy szkołach w Tłuchowie i Mysiakówku)
- sala sportowa (Tłuchowo)
- stadion gminny (Tłuchowo)

Pozostałe:

- 2 przychodnie weterynaryjne (Tłuchowo)
- Ochotnicza Straż Pożarna (Tłuchowo, Tłuchówek, Trzcianka, Borowo, Mysiakówko, Koziróg Leśny, Źródła, Jasień)
- Komenda Policji (Tłuchowo)
- stacja paliw (Tłuchowo, Kamień Kotowy)
- bank (Bank Spółdzielczy - Tłuchowo)

Źródło: Plan urządzeniowo-rolny Gminy Tłuchowo

5.1.1. Oświata i nauka

System kształcenia młodego pokolenia ma bardzo istotne znaczenia dla jakości kapitału społecznego w przyszłości.

Gmina Tłuchowo jest organem prowadzącym dla następujących placówek:

- **Gimnazjum Publiczne im. Ziemi Dobrzyńskiej w Tłuchowie** jest "najmłodszą" placówką oświatową na terenie Gminy Tłuchowo, która powstała na skutek przeprowadzonej reformy szkolnictwa.
- **Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Westerplatte w Tłuchowie** w obecnej formie funkcjonuje od 1999 roku. Od tego czasu budynek szkoły został zmodernizowany i rozbudowany o nowe skrzydło i kompleks nowoczesnych boisk sportowych - ORLIK, asfaltowego boiska do koszykówki, siatkówki oraz uniwersalnego boiska do piłki ręcznej pokrytego warstwą akrylową. W chwili obecnej szkoła dysponuje 12 salami lekcyjnymi, w tym dwoma pracowniami informatycznymi, wyposażonymi w nowoczesny sprzęt komputerowy, salę gimnastyczną, świetlicę, kuchnię i stołówkę.
- **Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Mysłakówku**, której projekt z 2005 roku „Szkoła Marzeń” został bardzo wysoko oceniony i zakwalifikowany do realizacji, jest wyposażona w boisko do piłki siatkowej, boisko wielofunkcyjne, plac zabaw dla dzieci oraz plac gier i tor przeszkód dla uczniów.
- **Przedszkole Publiczne w Tłuchowie** – przy przedszkolu znajduje się plac zabaw.

**Tabela 11. Placówki szkolne na terenie Gminy Tłuchowo
(stan na 31.12.2013 r.)**

Nazwa placówki (adres)	Liczba dzieci	Pracownicy pedagogiczni (w etatach)	Pracownicy obsługi (w etatach)
Przedszkola / Oddziały przedszkolne			
Przedszkole Publiczne „Bajkowa Kraina” w Tłuchowie	92	6,08	2,25
Szkoły podstawowe			
Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Mysłakówku	108	10,44	2,38
Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Westerplatte w Tłuchowie	285	25,22	8
Gimnazja			
Gimnazjum im. Ziemi Dobrzyńskiej w Tłuchowie	179	19,97	4,13

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

Do szkół zlokalizowanych na terenie Gminy Tłuchowo w 2013 roku uczęszczało łącznie 664 uczniów.

Tabela 12 prezentuje wyniki sprawdzianu 6-klasistów i gimnazjalistów na terenie Gminy Tłuchowo w latach 2012 – 2013. Z danych tych wynika, że uczniowie klas 6-tych szkół podstawowych z terenu Gminy w 2013 roku uzyskali średnio 22,84 pkt., co stanowiło nieco więcej niż wynik powiatu lipnowskiego (21,10) i mniej niż wynik dla województwa kujawsko-pomorskiego (23,60).

Tabela 12. Wyniki testów 6-klasistów i gimnazjalistów w latach 2012-2013

Wynik testów 6 – klasistów					
Wyszczególnienie		Rok 2012		Rok 2013	
		Gmina Tłuchowo	powiat lipnowski	Gmina Tłuchowo	powiat lipnowski
Wynik ogólny		20,19	20,24	22,84	21,10
Wyniki testu gimnazjalistów					
Wyszczególnienie		Rok 2012		Rok 2013	
		Gmina Tłuchowo	powiat lipnowski	Gmina Tłuchowo	powiat lipnowski
Część humanistyczna	język polski	64,1	58,32	56,2	57,91
	historia	61,9	54,42	54,3	52,23
Część matematyczno-przyrodnicza	matematyka	41,0	40,14	38,3	42,52
	przyrodnicze	46,8	45,48	54,8	54,52
Język obcy nowożytny	język angielski podstawowy	58,2	56,27	55,8	56,57
	język angielski rozszerzony	42,3	38,04	37,4	38,00
	język rosyjski poziom podstawowy	-	-	67,2	-

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

Od roku szkolnego 2011/2012 egzamin gimnazjalny jest przeprowadzany na nowych zasadach, gdzie m.in. zamiast oceny punktowej wprowadzono ocenę procentową. Nowa formuła składa się z trzech części (humanistyczna – język polski oraz historia i wiedza o społeczeństwie, matematyczno-przyrodnicza i językowa - na dwóch poziomach podstawowym i rozszerzonym).

W 2013 roku gimnazjaliści z Gminy Tłuchowo z części humanistycznej – historia i części przyrodniczej uzyskali na teście gimnazjalnym wyniki lepsze niż średnia w powiecie lipnowskim.

5.1.2. Ochrona zdrowia

Istotnym elementem infrastruktury społecznej jest system ochrony zdrowia. Jego poziom w sposób znaczący wiąże się z jakością wykonywanej pracy przez mieszkańców oraz wpływa na wydatki budżetu. Dostęp do infrastruktury ochrony zdrowia zależy przede wszystkim od liczby instytucji świadczących usługi zdrowotne, ich rozmieszczenia oraz kosztów usług.

Podstawową opiekę medyczną na terenie Gminy zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Arsmed” zlokalizowany w Tłuchowie przy ulicy Szkolnej 2, który świadczy usługi w dni robocze od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00 – 18:00.

Na terenie Gminy, w Tłuchowie działają również apteka „Jedynka” i punkt apteczny.

5.1.3. Sport i rekreacja

Sport w Gminie Tłuchowo jest nieodzownym elementem życia wielu jej mieszkańców, dlatego też Gmina wspiera rozwój dyscyplin sportowych zarówno finansowo jak i rzeczowo.

Wśród obiektów sportowych zlokalizowanych na terenie Gminy możemy wyróżnić:

- ORLIK przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Tłuchowie,
- pełnowymiarową salę sportową przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Tłuchowie,
- kompleks boisk sportowych przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Tłuchowie,
- boiska sportowe przy Szkole Podstawowej w Mysłakówku,
- stadion gminny - boisko do piłki nożnej.

Zajęcia na ORLIKU prowadzone są od marca do końca listopada w godzinach:

- od poniedziałku do piątku w godzinach 15 – 21,
- sobota i niedziela 15 – 20.

Przy kompleksie boisk zatrudniony jest Animator Sportu, który czuwa nad organizacją zajęć i bezpieczeństwem użytkowników.

Na terenie Gminy funkcjonuje Gminny Zespół Sportowy „Tłuchowia” w Tłuchowie, który powstał w 1991 roku. „Tłuchowia” należy do B-klasy, podokręg wrocławski K-P ZPN.

W swojej działalności sportowej Gmina współpracuje ze szkołami oraz młodzieżą i dorosłymi.

5.1.4. Kultura

Potrzeby kulturalne mieszkańców Gminy Tłuchowo zaspokajane są przez następujące jednostki i obiekty:

- Gminny Ośrodek Kultury w Tłuchowie,
- Gminną Bibliotekę Publiczną w Tłuchowie wraz z filią w Mysłakówku.

Działalność tych instytucji jest wspierana przez placówki oświatowe na terenie Gminy, organizacje społeczne i działalność świetlic wiejskich zlokalizowanych w miejscowościach: Tłuchówek, Źródła, Borowo, Mysłakówko, Jasień, Trzcianka, Turza Wilcza.

Gminny Ośrodek Kultury w Tłuchowie został powołany Uchwałą nr XXX/170/2006 Rady Gminy w Tłuchowie z dnia 26 czerwca 2006 r..

Zgodnie z §7 Statutu Gminnego Ośrodka Kultury w Tłuchowie, do podstawowych zadań Ośrodka należy:

- rozpoznawanie, rozbudzanie i rozwijanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych,
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego,
- kształtowanie wzorców aktywnego uczestnictwa w kulturze,
- popularyzowanie wizerunku Gminy poprzez udział w konkursach, przeglądach, festiwalach, wystawach, itp. o zasięgu ponadgminnym.

Swoje zadania Ośrodek realizuje poprzez:

- organizowanie zespołowego uczestnictwa w kulturze,
- organizowanie różnorodnych form edukacji i aktywności kulturalnej i wychowania przez sztukę,
- organizowanie form działalności kulturalnej w ścisłej współpracy z placówkami oświatowymi, organizacjami społecznymi, sportowymi, kombatanckimi, a także z parafią,
- współpracę z innymi ośrodkami kultury oraz instytucjami upowszechniania kultury,
- inne działania w zakresie upowszechniania kultury wynikające z potrzeb środowiska lokalnego.

Aktualnie Ośrodek jest organizatorem licznych zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych:

- dla dzieci i młodzieży: sekcje taneczne, rzeźbiarska, gitarowa, fotograficzno-plastyczna, Teatr „MASKA”, Studio piosenki, Drużyna harcerska „KAMYKI”, Zuchy, MINI GOSPEL SOUL, Gminno-parafialna orkiestra dęta, „Drzazga” – zespół muzyczny,

- dla dorosłych zajęcia w ramach projektów: Chórek „GOSPEL SOUL”, Szkołka malarska, Atrystyczno-manualnie oraz „WOLNY DUCH”,
- chór nauczycielski "GLORIA" oraz chór KLUBU SENIORA "WENA".

Dodatkowo w Ośrodku odbywają się zajęcia zumbi, karate kyokushin, języka angielskiego oraz szkoły muzycznej YAMAHA.

Gminna Biblioteka Publiczna w Tłuchowie jest instytucją kulturalną, działającą na podstawie statutu, której celem jest zaspokajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych społeczeństwa gminy oraz uczestniczenie w upowszechnianiu wiedzy i kultury. W budynku Biblioteki znajdują się: wypożyczalnia, sala zajęć grupowych, pokoje administracyjne, zaplecza oraz sanitariaty. Biblioteka umożliwia użytkownikom korzystanie z 6 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu znajdujących się: 4 stanowiska na I piętrze w sali zajęć grupowych oraz 2 zestawy w wypożyczalni na parterze dla czytelników starszych i niepełnosprawnych. Sprzęt pozwala czytelnikom na samodzielne zdobywanie i pogłębienie wiedzy oraz korzystanie z nowoczesnych form zdobywania informacji przy użyciu programów multimedialnych. Biblioteka wyposażona jest w sprzęt audio-wideo: telewizor 50 calowy, kino domowe, DVD. W codziennej pracy wykorzystywana jest też sala zajęć grupowych znajdująca się na piętrze, która umożliwia organizowanie różnych wystaw, konferencji, szkoleń, konkursów tematycznych, itp.

Wyposażenie biblioteki daje możliwość zaprezentowania omawianych tematów w postaci pokazów, prezentacji lub filmów edukacyjnych, a także możliwość skorzystania z komputerów z dostępem do Internetu, co znacznie zwiększa efektywność podejmowanych działań. W sali zajęć grupowych odbywają się również zajęcia Świetlicy Środowiskowej.

Ostatnim projektem Gminnej Biblioteki Publicznej, jest redakcja kwartalnika „Tłuchowiaczek”, który zawiera materiały informacyjne dotyczące Gminy.

Na terenie Gminy Tłuchowo organizowane są także cykliczne **imprezy kulturalne**, dzięki którym mieszkańcy Gminy mają zapewniony dostęp do ciekawej formy spędzenia czasu wolnego, jak również możliwość do spotkania się i aktywnego uczestnictwa w życiu Gminy.

Wyróżniamy:

- „Dożynki Gminne”,
- „Dni Tłuchowa”
- „Tłuchowianin „Roku”,
- „Sylwester pod chmurką”,
- Zawody Strażackie.

Działalność kulturalna na terenie Gminy wspierana jest również przez liczne **organizacje społeczne** biorące czynny udział w życiu społecznym i kulturalnym mieszkańców. Należą do nich m.in.:

- Towarzystwo Przyjaciół i Rozwoju Gminy Tłuchowo.
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich „Jagna ” z Tłuchowa.
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń „Nowoczesna Gospodyni ” z Turzy Wilczej.
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich „Nad Skrwą” z Tłuchówka.
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich „Źródłanki” ze Źródeł.

Organizacje te współorganizują życie kulturalne zarówno miejscowości i sołectw, z których się wywodzą, jak również całej Gminy.

Towarzystwo Przyjaciół i Rozwoju Gminy Tłuchowo powstało w 2002 roku. Głównym celem Towarzystwa jest wszechstronny rozwój i promocja Gminy Tłuchowo oraz współpraca z organizacjami o podobnym charakterze. Towarzystwo działa na rzecz rozwoju kultury, oświaty, sportu i turystyki oraz integruje mieszkańców Tłuchowa i całej Gminy.

Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich „Jagna ” z Tłuchowa zostało zarejestrowane w 2008 roku, jednak jego początki i tradycje sięgają znacznie dalej. Stowarzyszenia działa na rzecz szerzenia lokalnych tradycji i osób starszych. Przykładem tradycji są specjały przygotowywane wg starych przepisów: pączki dyniowo - ziemniaczane, ciastka zwane „orzechami”, kotleciki z grzybów – grzybianki, aromatyczna zupa z dyni, która swój specyficzny smak i kolor zawdzięcza dodatkowoi pestek śliwek węgierek oraz unikatowa nalewka dębowa, wytwarzana, jak sama nazwa wskazuje na bazie kory dębu, o lekko cierpkim smaku i herbacianej barwie.

Do najważniejszych zrealizowanych projektów i głównych osiągnięć Stowarzyszenia Koła Gospodyń Wiejskich „Jagna” w Tłuchowie w latach 2011-2013 zaliczamy:

- Wpis pączków ziemniaczano-dyniowych na Listę Produktów Regionalnych i Tradycyjnych prowadzoną przez Ministra Rolnictwa w 2012r.,
- Święto Dyni - 2012,
- Festiwal Dyniowych Smaków - 2013r.,
- Klucze do Polskiej Spiżarni - 2013r.,
- „Perła” Nagroda Polskiej Izby Produktu Regionalnego za Faćkę i Gugiel - 2013.

Głównym celem działania **Stowarzyszenia Koła Gospodyń „Nowoczesna Gospodyni” z Turzy Wilczej** jest integracja wiejskiej społeczności, pozyskiwanie sympatyków dla Stowarzyszenia oraz organizowanie wypoczynku dla dzieci. Do projektów Stowarzyszenia

należą: organizacja wspólnej, wiejskiej wigilii oraz zabawa choinkowa dla dzieci z bajkowym spektaklem oraz paczkami i poczęstunkiem.

Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich „Nad Skrwą” z Tłuchówka działa na rzecz mieszkańców Gminy. Stowarzyszenie zrzesza głównie seniorki, które wymieniają się przepisami i doświadczeniami, a także organizują wspólne wycieczki rowerowe.

Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich Źródelanki działa przy Ochotniczej Straży Pożarnej w Źródłach. Stowarzyszenie w atmosferze współpracy i wzajemnej pomocy działa na rzecz lokalnej społeczności. Podczas wspólnych imprez i spotkań członkinie Stowarzyszenia prezentują swoje umiejętności kulinarne i artystyczne, dzięki czemu możliwe jest pogłębianie wspólnych zainteresowań i doświadczeń.

Na terenie Gminy Tłuchowo działa również **Zespół Folklorystyczny Tłuchowianie**, który uczestniczy w uroczystościach gminnych reprezentuje Gminę Tłuchowo podczas licznych imprez o randze ponadlokalnej. Zespół powstał we wrześniu 2008 roku. Jest zespołem pokoleniowym, mieszanym, który swoim śpiewem skupia uwagę widowni w różnym wieku. Zespół liczy trzynaście osób: dwóch akordeonistów, dziesięć osób śpiewających i jedną osobę wygłaszającą monologi. Zespół oraz reprezentuje gminę poprzez udział w: Dożynkach Powiatowych, Jarmarku Myśleńcińskim w Bydgoszczy, Biesiadzie Seniorów w Mochowie, Zaduszkach Strażackich w Płocku.

5.1.5. Pomoc społeczna

Jednostką organizacyjną działającą w zakresie pomocy społecznej dla mieszkańców Gminy Tłuchowo jest **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**, który realizuje politykę społeczną Gminy Tłuchowo. Działania GOPS mają na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są sami w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, a także wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadania GOPS wynikają między innymi z ustawy o pomocy społecznej i podjętych w tym zakresie uchwał i zarządzeń organów Gminy.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 roku 679 osobom przyznano świadczenia z zakresu pomocy społecznej.

Powody przyznawania pomocy w 2013 roku przedstawione zostały w tabeli 13.

Tabela 13. Powody przyznawania pomocy rodzinom przez GOPS w Tłuchowie

Pomoc społeczna - świadczenia	Stan na dzień 31.12.2011r.	Stan na dzień 31.12.2012r.	Stan na dzień 31.12.2013r.
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	656	668	679
Z powodu ubóstwa	66	227	284
Z powodu bezrobocia	220	211	237
Z powodu niepełnosprawności	106	106	108
Z powodu długotrwałej choroby	146	141	147
Z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	80	92	103
Kwota świadczeń w tys. zł [zadania własne gminy]	545 467	630 066	855 784

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

GOPS w Tłuchowie współpracuje z:

- Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przemocy w Rodzinie,
- Grupami Roboczymi,
- Placówkami szkolnymi na terenie Gminy Tłuchowo,
- sądem, kuratorem,
- Stowarzyszeniem Wolontariuszy na rzecz Pomocy i Rozwoju Lokalnej Społeczności „Pomocna Dłoń” z Ligowa (w zakresie dystrybucji żywności),
- Stowarzyszeniem Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Lipnowskiego „Nadzieja” z Lipna oraz Polskim Związkiem Niewidomych i Niedowidzących z Lipna (w zakresie udzielania pomocy i integracji osób niepełnosprawnych),
- Mobilnym Centrum Informacji Zawodowej z Włocławka (w zakresie organizacji szkoleń dla bezrobotnych).

Potencjalny rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Tłuchowo przyczyni się do powstawania nowych miejsc pracy, a tym samym do zmniejszania zjawiska bezrobocia i ubóstwa na terenie Gminy oraz spadku liczby osób korzystających z pomocy GOPS z tych powodów.

5.1.6. Bezpieczeństwo publiczne

Na atrakcyjne warunki do zamieszkania wpływa również bezpieczeństwo publiczne. Zadania związane z utrzymaniem porządku publicznego oraz z zapewnieniem bezpieczeństwa realizowane są przez podmioty odpowiedzialne za stan bezpieczeństwa, w tym:

- Posterunek Policji w Tłuchowie,

- Jednostki OSP na terenie Gminy:
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Borowie,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Jasieniu,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Kozirogu Leśnym,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Mysłakówku,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Tłuchowie,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Tłuchówku,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Trzciance,
 - Ochotnicza Straż Pożarna w Źródłach.

W 2013 roku na terenie Gminy Tłuchowo miały miejsce 3 wypadki w wyniku, których 1 osoba zginęła, a 3 zostały ranne oraz 32 kolizje i 73 przestępstwa. Warto zauważyć, że liczba przestępstw w porównaniu do 2012 roku była niższa.

Tabela 14. Wypadki i przestępstwa na terenie Gminy Tłuchowo

Wyszczególnienie	2012	2013
Liczba wypadków, w tym:	4	3
- ze skutkiem śmiertelnym	0	1
- ranni	5	3
Kolizje	23	32
Ogólna liczba przestępstw	99	73
Liczba przestępstw wykrytych	84	59

Źródło: Sprawozdanie z działań podejmowanych przez Komendę Powiatową Policji w Lipnie w 2013 roku

5.2. Usługi komunalne

5.2.1. Gospodarka wodno-kanalizacyjna

Infrastruktura techniczna na obszarze Gminy Tłuchowo ma istotny wpływ na jakość życia mieszkańców Gminy, a także na jej dalszy rozwój.

W tabeli 15 zaprezentowano podstawowe informacje dotyczące poziomu wyposażenia Gminy Tłuchowo w sieć wodociągową i kanalizacyjną.

Tabela 15. Wyposażenie Gminy Tłuchowo w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Stan na dzień 31.12.2013r.
Sieć wodociągowa		
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	129,5
przyłącza do sieci wodociągowej od budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1 001

woda dostarczona gospodarstwom domowym	tys. m ³	160
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	ok. 4 700
Sieć kanalizacyjna sanitarna		
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	7,9
przyłącza do sieci kanalizacyjnej od budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	243
ścieki odprowadzone od gospodarstw domowych	dam ³	31
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	680

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

USŁUGI WODOCIĄGOWE

Sytuacja Gminy Tłuchowo pod względem wyposażenia w infrastrukturę wodociągową ulega systematycznej poprawie. Na koniec 2013 roku na terenie Gminy funkcjonowała sieć wodociągowa o łącznej długości 129,5 km z 1 001 czynnymi przyłączami wodociągowymi, do których podłączonych było około 4 700 osób. Rozbudowa sieci wodociągowej istotnie podnosi jakość życia mieszkańców poprzez zapewnienie ciągłości dostaw wody spełniającej wszelkie normy sanitarne, co z pewnością pozytywnie wpływa na stan zdrowia użytkowników sieci. Wyposażenie obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększy również atrakcyjność Gminy dla obecnych i potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

Źródło zaopatrzenia regionu w wodę do celów komunalnych i na potrzeby przemysłu stanowią ujęcia wód podziemnych z utworów czwartorzędowych, które są poddawane procesom uzdatniania na pionowych filtrach. Ujęcia znajdują się w miejscowościach Tłuchowo i Jasień. W obu lokalizacjach wydajność ujęcia szacuje się na 480 m³/dobę, oba ujęcia składają się z dwóch studni.

Należy również zaznaczyć, że niektórzy mieszkańcy Gminy korzystają ze studni przydomowych.

USŁUGI KANALIZACYJNE I OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW

Według danych GUS, na koniec 2013 roku z sieci kanalizacji sanitarnej o długości 7,9 km podłączonych było 243 przyłącza do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, z których korzystało 680 osób.

W miejscowości Tłuchowo, przy ul. Sportowej 5 znajduje się Gminna Oczyszczalnia Ścieków, która odbiera i oczyszcza nieczystości z istniejącej sieci. Przepustowość oczyszczalni wynosi 118 m³/d.

W miejscowości o rozproszonej zabudowie na terenie, których wykonanie sieci kanalizacyjnych nie ma ekonomicznego uzasadnienia, rozwiązaniem są szczelne zbiorniki

lub małe przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na terenie Gminy Tłuchowo obecnie funkcjonują 344 takie oczyszczalnie.

W związku z tym, że sieć wodno-kanalizacyjna jest jednym z podstawowych elementów warunkujących rozwój mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na każdym terenie, a także warunkuje rozwój turystyki w oparciu o istniejące walory przyrodnicze i stan czystości środowiska, Gmina Tłuchowo w miarę zapotrzebowania realizuje inwestycje w tym zakresie. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej następuje w pierwszej kolejności na obszarze Gminy o większych skupiskach mieszkańców, gdzie rozbudowa ta jest uzasadniona i opłacalna ekonomicznie. Tym samym należy zakładać, że rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie Gminy (a tym samym wzrost gęstości zaludnienia w poszczególnych miejscowościach) przyczyni się do rozwoju sieci kanalizacyjnej, co wpłynie w konsekwencji na dalszy wzrost atrakcyjności osadniczej Gminy, a także zwiększy jej atrakcyjność turystyczną (budowa kanalizacji zmniejszy zanieczyszczenie gleb i wód powierzchniowych i podziemnych). Infrastruktura wodno-kanalizacyjna stanowi również ważne uzbrojenie w przypadku terenów inwestycyjnych.

GOSPODARKA ODPADAMI

Dzięki właściwej gospodarce odpadami możliwe jest dojście do systemu gospodarki zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, w którym zapobiega się i minimalizuje ilość wytwarzanych odpadów oraz ogranicza ich własności niebezpieczne, a także wykorzystuje własności materiałowe i energetyczne odpadów.

Podstawowym dokumentem w zakresie gospodarowania odpadami na terenie Gminy Tłuchowo jest „Plan Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023” oraz „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Tłuchowo”. W Planie Gmina Tłuchowo należy do regionu 3 Lipnowsko-Rypińskiego, w którym wyznaczone są dwie regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych: w mieście Lipno i w Puszczy Miejskiej (gm. Rypin) zapewniające: mechaniczno-biologiczne przetwarzanie odpadów, przetwarzanie odpadów zielonych i składowanie odpadów.

Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 16, w 2013 roku z terenu Gminy Tłuchowo zebrano 252,3 t odpadów zmieszanych. Wśród odpadów zbieranych selektywnie wyróżniamy: szkło – 26,3 t, tworzywa sztuczne – 15,1 t, papier – 7,1 t oraz metal – 2,5 t.

Tabela 16. Gospodarka odpadami na terenie Gminy Tłuchowo

Gospodarka odpadami komunalnymi zmieszany		
	j.m.	Stan na dzień 31.12.2013r.
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku ogółem	t	252,3
Selektywna zbiórka odpadów		
Ilość zebranych odpadów gromadzonych selektywnie w tonach	Stan na dzień 31.12.2013r.	
Papier	7,1	
Metal	2,5	
Szkło	26,3	
Tworzywa sztuczne	15,1	
Tekstylna	0	
Odpady biodegradowalne	0	
Gruz/odpady rozbiórkowe	0	
Odpady wielkogabarytowe / zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny	0/2,7	
Pozostałe odpady komunalne	21	
Punkty selektywnej zbiórki odpadów - Stan na dzień 31.12.2013r.		
Ilość punktów gromadzenia odpadów komunalnych zbieranych selektywnie na terenie Gminy, tzw. „dzwony”, „gniazda” (szt.)	55	

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

5.2.2. Zaopatrzenie w energię

O stopniu atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej Gminy Tłuchowo świadczy również sposób zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą i gaz:

- **zaopatrzenie w energię elektryczną** - Gmina Tłuchowo jest zasilana w energię elektryczną z Głównego Punktu Zasilania 110/15 kV (GPZ) w Lipnie. Od GPZ w Lipnie do stacji transformatorowych na terenie Gminy prowadzą magistrale napowietrzne 15 kV. Od stacji transformatorowych prowadzi sieć niskiego napięcia bezpośrednio do odbiorców energii. Stan techniczny poszczególnych elementów sieci zasilającej, przede wszystkim stacji transformatorowych jest zadowalający, jednak ze względu na nadmiernie wydłużoną linię magistralną 15 kV występują spadki napięć poniżej dopuszczalnej wartości i nieskuteczność zerowania u końcowych odbiorców. Niektóre odcinki wymagać będą wymiany lub modernizacji. Dostawę energii, sprawność i bieżącą eksploatację elementów sieci energetycznej na obszarze gminy zapewnia ENERGA-OPERATOR S.A. Oddział w Toruniu.

- **zaopatrzenie w gaz** – gospodarstwa domowe położone na terenie Gminy Tłuchowo, funkcjonują głównie w oparciu o gaz bezprzewodowy. Zgodnie z danymi GUS, długość czynnej sieci gazowej na terenie Gminy wynosi 16 913 m, z czego: przesyłowej - 13 034 m, a rozdzielczej 3 879 m. Od 2008 roku trwa rozbudowa sieci gazowej - rośnie liczba przyłączy, odbiorców gazu i korzystających z sieci gazowej. W 2012 roku czynnych było 50 przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, 39 odbiorców, w tym 25 odbiorców wykorzystujących gaz do celów grzewczych. Z sieci korzystało łącznie 141 mieszkańców Gminy, co stanowi 3,0%.
- **zaopatrzenie w energię ciepłą** - na terenie Gminy Tłuchowo brak jest scentralizowanych systemów zaopatrzenia w energię ciepłą. Zasilanie poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez rozproszone ogrzewanie piecowe oraz systemy ogrzewane z lokalnych kotłowni, które zasilają obiekty użyteczności publicznej, zamieszkania zbiorowego oraz obiekty przemysłowo-usługowe.
- **odnawialne źródła energii** – na terenie Gminy podejmowane są działania zmierzające do zwiększenia wykorzystania tego ekologicznego nośnika energii. Obecnie na indywidualnych budynkach mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy funkcjonują instalacje solarne. Z uwagi na brak odpowiedniego rejestru nie możliwym jest bliższe scharakteryzowanie tych źródeł. Jednocześnie 28.04.2014r. wydano decyzję o warunkach zabudowy zezwalającą na montaż ogniw fotowoltaicznych o mocy 100 kW w miejscowości Tłuchówek.

5.2.3. Infrastruktura komunikacyjna

Warunkiem zwiększenia obecnej atrakcyjności Gminy Tłuchowo w zakresie mieszkalnictwa, inwestycji i turystyki jest dobrze funkcjonująca sieć połączeń komunikacyjnych.

Układ drogowy w Gminie Tłuchowo tworzą:

- 3 drogi wojewódzkie,
- 6 dróg powiatowych,
- drogi gminne.

Obszar Gminy Tłuchowo usytuowany jest poza ciągami komunikacyjnymi znaczenia krajowego. Wśród najbliższych dróg krajowych są: droga krajowa nr 67 i droga krajowa nr 10, które przecinają się w mieście powiatowym Lipnie. Dostęp do dróg krajowych zapewniają drogi wojewódzkie.

Drogi wojewódzkie przeznaczone są dla wszystkich użytkowników, stanowią połączenie regionalnych ośrodków gospodarczych i administracyjnych w województwie oraz mają znaczenie obronne. Przez teren Gminy przebiegają następujące drogi wojewódzkie:

- droga nr 539 relacji Blinno – Tłuchowo,
- droga nr 541 relacji Sierpc – Tłuchowo – Dobrzyń nad Wisłą,
- droga nr 559 relacji Lipno – Płock.

Ogółem na terenie Gminy jest 22,685 km dróg wojewódzkich. Drogi o numerach 539 i 541 przecinają się w Tłuchowie.

Tabela 17. Wykaz dróg wojewódzkich na terenie Gminy Tłuchowo

Nazwa drogi lub relacja drogi	Długość drogi w granicach Gminy (km)	Stan techniczny drogi
Nr 541 Sierpc – Tłuchowo - Dobrzyń	8,529	dobry
Nr 539 Blinno – Ligowo - Tłuchowo	5,208	dobry
Nr 559 Lipno - Płock	8,948	zły
RAZEM	22,685 km	

Źródło: Urząd Gminy w Tłuchowie

Funkcję głównych szlaków komunikacyjnych w Gminie i łącznika pomiędzy gminami powiatu lipnowskiego pełnią **drogi powiatowe** nr 2728C, 2732C, 2733C, 2734C, 2735C, 2736C. Drogi powiatowe zapewniają również dostęp do dróg wojewódzkich i krajowych. Łączna ich długość w granicach Gminy wynosi 33,303 km.

Tabela 18. Wykaz dróg powiatowych na terenie Gminy Tłuchowo

Nazwa drogi lub relacja drogi	Długość drogi w granicach Gminy (km)	Stan techniczny drogi
2736C Tłuchowo - Kłobukowo	5,124	zadawalający
2733C Mysłakówko – Koziróg Leśny	4,482	zadawalający
2732C Kamienne Brody – Turza Wilcza	4,299	zadawalający
2734C Marianki – Małomin – Kamień Kmiecy - Tłuchowo	14,258	zadawalający
3428C Rumunki Jasieńskie – Jasień – Kamień Kmiecy	5,140 w tym 2,724 km nawierzchnia nieutwardzona	zadawalający
RAZEM	33,303 km	X

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

Najniższą kategorię połączeń stanowią **drogi gminne**, które zaliczone są do klasy L - drogi lokalne. Drogi gminne to drogi przeznaczone dla wszystkich użytkowników służące miejscowym potrzebom. Na terenie Gminy znajduje się 189,838 km dróg gminnych, których wykaz przedstawia tabela 19.

Za drogi w dobrym stanie technicznym należy uznać drogi bitumiczne i o nawierzchni z kostki brukowej. Drogi tłuczniowe, żwirowe i wzmocnione żwirem lub żużlem należy uznać za drogi o średnim stanie technicznym. Natomiast drogi gruntowe są drogami o złym stanie technicznym.

Tabela 19. Wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Tłuchowo [km]

Wyszczególnienie	długość ogółem	bitumiczna	kostka	tłuczniowa	żwirowa	wzmocniona żwirem, żużlem, itp.	naturalna (z gruntu rodzimego)
Tłuchowo - ul. Polna	0,391	0	0	0	0	0,391	0
170901C	2,135	2,135	0	0	0	0	0
170902C	1,759	0	0	0	0	1,759	0
170903C	1,868	0,276	0	0,097	0	1,495	0
170904C	2,596	0,545	0	0	0	2,051	0
170905C	2,604	0	0	0,257	0	2,347	0
170906C	1,943	0	0	0,12	0	1,823	0
170907C	0,878	0	0	0	0	0,878	0
170908C	1,681	0	0	0	0	1,681	0
170909C	1,632	1,632	0	0	0	0	0
170910C	1,319	0,507	0	0	0	0,812	0
170911C	1,262	0	0	0,237	0	1,025	0
170912C	1,667	0,888	0	0	0	0,779	0
170913C	3,548	0	0	0	1,841	1,707	0
170914C	2,619	1,244	0	0,283	0	1,092	0
170915C	1,241	0	0	0	0	1,241	0
170916C	3,932	0	0	2,532	0	1,4	0
170917C	2,09	0	0	0	0	0	2,09
170918C	1,825	0	0	0,287	0	1,538	0
170919C	1,434	0	0	0	0	1,434	0
170920C	4,307	1,28	0	0	0	3,027	0
170921C	1,915	0,075	0	0	0	0	1,84
170922C	2,204	0	0	0	0	2,204	0
170923C	2,041	0	0	0	0,264	1,777	0
170924C	1,158	0	0	0	0	1,158	0
170925C	2,45	0	0	0	0	2,45	0
170926C	3,809	3,809	0	0	0	0	0
170927C	1,562	0	0	0	0	0,772	0,79
170928C	2,218	2,218	0	0	0	0	0
170929C	2,17	2,17	0	0	0	0	0

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

Wyszczególnienie	długość ogółem	bitumiczna	kostka	tłuczniowa	żwirowa	wzmocniona żwirem, żużlem, itp.	naturalna (z gruntu rodzimego)
170930C	0,789	0	0	0	0	0,789	0
170931C	3,159	3,159	0	0	0	0	0
170932C	2,238	0	0	0	0	2,238	0
170933C	1,679	0	0	0	0	1,679	0
170934C	0,391	0	0	0	0	0,391	0
170935C	1,48	0	0	0	0	1,48	0
170936C	2,483	2,483	0	0	0	0	0
170937C	2,37	0	0	0	0	2,37	0
170938C	2,35	0,54	0	0	0	1,81	0
170939C	0,613	0,613	0	0	0	0	0
170940C	0,686	0	0	0	0	0	0,686
170941C	1,093	1,093	0	0	0	0	0
170942C	1,511	0	0	0	0	1,511	0
170943C	1,464	0	0	0	0	1,464	0
170944C	2,242	0	0	0	0	2,242	0
170945C	0,844	0	0	0	0	0,844	0
170946C	0,697	0	0	0	0	0,697	0
170947C	0,621	0	0	0,3	0	0,321	0
170948C	2,165	0	0	0	0	2,165	0
170949C	1,738	0,248	0	0	0	1,49	0
170950C	0,211	0,211	0	0	0	0	0
170951C	0,613	0,336	0,179	0	0,098	0	0
170952C	1,277	0	0	0	0	1,277	0
170953C	0,615	0,1595	0	0	0	0,2355	0,22
170954C	2,447	0	0	0	0	1,945	0,502
170955C	1,241	0	0	0	0	1,241	0
170956C	1,315	0	0	0	0	1,315	0
170957C	0,35	0,173	0	0	0	0	0,177
170958C	0,383	0	0	0	0	0	0,383
170959C	0,986	0	0	0	0	0	0,986
170960C	0,243	0,243	0	0	0	0	0
170961C	0,144	0,144	0	0	0	0	0
170962C	0,235	0,235	0	0	0	0	0
170963C	0,092	0,092	0	0	0	0	0
170964C	0,084	0	0	0	0	0,084	0
170965C	0,235	0	0	0	0	0	0,235
170966C	1,926	0	0	0	1,926	0	0
170967C	0,075	0,075	0	0	0	0	0
170968C	0,548	0	0	0	0	0,548	0
170969C	0,986	0	0	0	0	0,198	0,788
170970C	2,654	0	0	0	0	2,654	0
170971C	2,338	0	0	0	0	2,338	0
170972C	1,347	0	0	0	0	1,347	0
170973C	1,274	0	0	0	0	1,274	0

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

Wyszczególnienie	długość ogółem	bitumiczna	kostka	tłuczniowa	żwirowa	wzmocniona żwirem, żużlem, itp.	naturalna (z gruntu rodzimego)
170974C	0,741	0	0	0	0	0,741	0
170975C	2,165	0	0	0	0	0	2,165
170976C	1,59	0	0	0	0	1,59	0
170977C	0,588	0	0	0	0	0	0,588
170978C	0,102	0	0	0	0	0	0,102
170979C	0,2	0	0	0	0	0	0,2
170980C	0,238	0	0	0	0	0	0,238
170981C	0,275	0	0	0	0	0	0,275
170982C	1,104	0	0	0	0	0	1,104
170983C	1,02	0	0	0	0	0	1,02
170984C	1,003	0	0	0	0	0	1,003
170986C	1,118	0	0	0	0	0	1,118
170987C	0,769	0	0	0	0	0,769	0
170988C	0,555	0	0	0	0	0	0,555
170989C	0,336	0	0	0	0	0	0,336
170990C	0,238	0	0	0	0	0,135	0,103
170991C	0,696	0	0	0	0	0,696	0
170992C	0,967	0	0	0	0	0,967	0
170993C	0,386	0	0	0	0	0,386	0
170994C	1,183	0	0	0	0	1,183	0
170995C	0,58	0	0	0	0	0	0,58
170996C	0,52	0	0	0	0	0,52	0
170997C	0,569	0	0	0	0	0	0,569
170998C	0,895	0	0	0	0	0	0,895
170999C	0,67	0	0	0	0	0	0,67
171000C	0,32	0	0	0	0	0	0,32
171001C	0,26	0	0	0	0	0,26	0
171002C	0,26	0	0	0	0	0,26	0
171003C	0,324	0	0	0	0	0,324	0
171004C	0,556	0	0	0	0	0	0,556
171005C	0,37	0	0	0	0	0	0,37
171006C	0,286	0	0	0	0	0	0,286
171007C	0,55	0	0	0	0	0,55	0
171008C	0,941	0	0	0	0	0,533	0,408
171009C	1,916	0	0	0,304	0	1,612	0
171010C	0,61	0	0	0	0	0,61	0
171011C	0,222	0	0	0	0	0	0,222
171012C	0,972	0	0	0	0	0,972	0
171013C	0,356	0	0	0	0	0	0,356
171014C	0,8	0	0	0	0	0	0,8
171015C	1,111	0	0	0	0	1,111	0
171016C	0,325	0	0	0	0	0	0,325
171017C	0,394	0	0	0	0	0,394	0
171018C	0,766	0	0	0	0	0	0,766

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

Wyszczególnienie	długość ogółem	bitumiczna	kostka	tłuczniowa	żwirowa	wzmocniona żwirem, żużlem, itp.	naturalna (z gruntu rodzimego)
171019C	0,803	0	0	0	0	0	0,803
171020C	0,586	0	0	0	0	0	0,586
171021C	1,786	0	0	0	0	0	1,786
171022C	0,78	0	0	0	0	0	0,78
171023C	0,24	0	0	0	0	0	0,24
171024C	1,202	0	0	0	1,202	0	0
171025C	0,6	0	0	0,152	0	0,448	0
171026C	0,92	0	0	0	0	0,433	0,487
171027C	0,213	0	0	0,213	0	0	0
171028C	0,306	0	0	0	0	0	0,306
171029C	0,76	0	0	0	0	0	0,76
171030C	1,45	0	0	0,079	0	1,371	0
171031C	1,203	0	0	0	0	0	1,203
171032C	0,336	0	0	0	0	0,336	0
171033C	0,346	0	0	0	0	0,346	0
171034C	0,713	0	0	0	0,278	0	0,435
171035C	0,56	0	0	0	0	0	0,56
171036C	0,738	0	0	0	0	0	0,738
171037C	1,24	0	0	0	0	0,071	1,169
171038C	0,947	0	0	0	0	0	0,947
171039C	0,784	0	0	0	0	0	0,784
171040C	0,142	0	0	0	0	0	0,142
171041C	0,691	0	0	0	0	0	0,691
171042C	1,18	0	0	0	0	1,18	0
171043C	1,237	0	0	0	0	0	1,237
171044C	0,489	0	0	0	0	0	0,489
171045C	0,43	0	0	0	0	0	0,43
171046C	0,339	0	0	0	0	0,339	0
171047C	1,059	0	0	0	0	0	1,059
171048C	0,207	0	0	0	0	0	0,207
171050C	0,943	0	0	0	0	0	0,943
171051C	0,805	0	0	0	0	0	0,805
171052C	0,584	0	0	0	0	0	0,584
171053C	0,426	0	0	0	0	0	0,426
171054C	1,682	0	0	0	0	0	1,682
171055C	0,634	0	0	0	0	0	0,634
171057C	0,19	0	0	0	0	0	0,19
171058C	0,476	0	0	0	0	0,476	0
171059C	0,655	0	0	0	0	0,22	0,435
171060C	0,519	0	0	0	0	0,519	0
171061C	0,77	0	0	0	0	0	0,77
171062C	0,408	0	0	0	0	0,408	0
171063C	0,629	0	0	0	0,629	0	0
171064C	0,183	0	0	0	0	0,183	0

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

Wyszczególnienie	długość ogółem	bitumiczna	kostka	tłuczniowa	żwirowa	wzmocniona żwirem, żużlem, itp.	naturalna (z gruntu rodzimego)
171065C	0,162	0	0	0	0,162	0	0
171066C	0,953	0	0	0	0	0,834	0,119
171067C	1,04	0	0	0	0	1,04	0
171068C	0,459	0	0	0	0	0,459	0
171069C	0,289	0	0	0	0	0	0,289
171070C	1,082	0	0	0	0	0,177	0,905
171071C	0,581	0	0	0	0	0,581	0
171072C	0,243	0	0	0,08	0	0	0,163
171073C	1,204	0	0	0	0	1,204	0
171074C	0,192	0	0	0	0	0	0,192
171075C	0,174	0	0	0,02	0	0,154	0
171076C	0,09	0	0	0	0	0	0,09
171077C	0,27	0	0	0	0	0,27	0
171078C	0,541	0	0	0	0	0,397	0,144
171079C	0,08	0	0	0	0	0	0,08
171080C	0,115	0	0	0	0	0	0,115
171081C	0,353	0	0	0	0	0	0,353
171082C	0,383	0	0	0	0	0	0,383
171083C	0,193	0	0	0	0,193	0	0
171084C	0,168	0	0	0	0	0	0,168
171085C	0,198	0	0	0	0	0	0,198
171086C	0,764	0	0	0	0	0,764	0
171087C	0,04	0	0	0	0	0,04	0
171088C	0,286	0	0	0	0	0,082	0,204
171089C	0,098	0	0	0	0	0,098	0
171090C	0,756	0	0	0	0	0	0,756
171091C	0,51	0	0	0	0	0	0,51
171092C	0,36	0	0	0	0	0	0,36
171093C	0,656	0	0	0	0	0	0,656
171094C	0,248	0	0	0	0	0	0,248
171095C	0,166	0	0	0	0	0,166	0
171096C	0,177	0	0	0	0	0	0,177
171097C	0,18	0	0	0	0	0	0,18
171098C	0,092	0	0	0	0	0	0,092
171099C	0,291	0,104	0	0,119	0	0,068	0
171200C	0,395	0	0	0	0	0	0,395
171201C	0,054	0	0,028	0	0	0	0,026
Tłuchowo, ul. Świerkowa	0,26	0	0	0	0	0	0,26
Tłuchówek - ul. Osiedłowa	0,207	0	0	0	0	0,207	0

Źródło: Dane Urzędu Gminy Tłuchowo

Transport kolejowy - przez Gminę nie przebiega trasa kolejowa. W najbliższej odległości od Gminy znajdują się linie kolejowe: biegnąca przez Lipno (ok. 24 km od Tłuchowa), gdzie znajduje się również dworzec osobowo-towarowy, linia kolejowa i dworzec we Włocławku (oddalony od Tłuchowa o ok. 40 km) oraz linia kolejowa i stacja w Sierpcu (ok. 20 km od Tłuchowa)

Na terenie Gminy, w sołectwach Tłuchowo i Jasień zlokalizowane są również **chodniki**. W związku z koniecznością zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa mieszkańcom całej Gminy Tłuchowo (zwłaszcza pieszym), planuje się dalszą ich rozbudowę na terenie Gminy.

Oświetlenie uliczne zapewniające zarówno bezpieczeństwo ruchu kołowego jak i bezpieczeństwo mieszkańców występuje na terenie całej Gminy, jednakże z różnym zagęszczeniem. Ilość punktów oświetleniowych zlokalizowanych na terenie Gminy wynosi 125 szt. W kolejnych latach planowana jest rozbudowa oświetlenia ulicznego o kolejne 10 lamp w miejscowościach Tłuchowo i Tłuchówek na terenach przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne.

Transport publiczny realizowany jest na terenie Gminy przez linie autobusowe K-PTS S.A. Tłuchowo posiada połączenia między innymi z ośrodkiem powiatowym w Lipnie i Włocławkiem. Ograniczona jest dostępność połączeń z ośrodkami wojewódzkimi, Bydgoszczą i Toruniem w miesiącach wakacyjnych.

5.2.4. Mieszkalnictwo

W latach 2008-2012 liczba budynków mieszkalnych w Gminie wzrosła o 2,5%, powierzchnia użytkowa mieszkań zwiększyła się o 5,4%, zaś liczba izb - o 6,0%. W analizowanym okresie zmniejszyła się liczba mieszkań o 0,7%.

Tabela 20. Gospodarka mieszkaniowa na terenie Gminy Tłuchowo

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012
mieszkania	mieszk.	1 301	1 307	1 282	1 289	1 292
izby	izba	4 620	4 666	4 839	4 885	4 899
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	92 368	93 645	96 099	97 091	97 370
budynki mieszkalne w gminie	bud.	1 084	1 089	1 094	1 111	1 111

Źródło: Dane GUS

W skład mieszkaniowego zasobu Gminy Tłuchowo wchodzi 30 lokali mieszkalnych znajdujących się w miejscowościach: Jasień, Kamień Kmiec, Kłobukowo, Koziróg Rzeczny

i Źródła. Wszystkie dostępne lokale zostały przekazane na podstawie umowy najmu na czas nieokreślony najemcom. Gmina nie posiada lokali socjalnych.

Budynki mieszkalne znajdujące się w miejscowościach: Jasień, Kamień Kmiecy, Kłobukowo i Koziróg Rieczny zostały wybudowane przed rokiem 1939 i wymagają kontynuacji remontów. Budynek zlokalizowany w miejscowości Jasień wyposażony jest w c.o., bieżącą wodę, kanalizację oraz przydomową oczyszczalnię ścieków. Pozostałe budynki znajdujące się w miejscowościach: Kamień Kmiecy, Kłobukowo i Koziróg Rieczny posiadają dostęp do sieci wodociągowej.

Budynek po byłej szkole podstawowej w Źródłach został wybudowany w 1963 roku. Stan techniczny budynku jest w pełni zadowalający. Wyposażony jest w indywidualne źródło ciepła, łazienki, bieżącą wodę, kanalizację oraz przydomową oczyszczalnię ścieków. Prace remontowe należy przeprowadzić w zakresie wymiany pokrycia dachowego i orynnowania.

Rozwój budownictwa mieszkaniowego należy rozpatrywać w dwóch istotnych aspektach:

- rozwój budownictwa mieszkaniowego dla potrzeb ludności zamieszkującej teren Gminy,
- rozwój budownictwa mieszkaniowego dla potrzeb ludności nie będących mieszkańcami Gminy lecz pragnących osiedlić się na jego terenie (głównie mieszkańców okolicznych miast).

Podstawą do rozwoju budownictwa mieszkaniowego jest z jednej strony dostępność do gruntów przeznaczonych pod zabudowę i uchwalanie przez władze lokalne miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a z drugiej strony jest to odległość od innych ośrodków miejskich (tj. Lipno, Włocławek), którego mieszkańcy coraz chętniej emigrują i osiedlają się na terenach wiejskich. Rozwój budownictwa mieszkaniowego pociąga za sobą konieczność podjęcia działań inwestycyjnych w infrastrukturę drogową, wodno-kanalizacyjną i społeczną.

5.2.5. Telekomunikacja

Teren Gminy Tłuchowo obsługiwany jest przez następujących operatorów stacjonarnej telefonii przewodowej: Orange Polska, Netia, Tele 2 i Dialog. Popularność telefonii stacjonarnej jest coraz mniejsza, zwiększa się natomiast powszechność telefonów komórkowych. W Gminie zlokalizowane są trzy stacje bazowe telefonii komórkowej w miejscowościach: Jasień, Kamień Kotowy i Tłuchówek. Jednak w niektórych rejonach notuje się problemy z zasięgiem sieci telefonii komórkowej, szczególnie w miejscowościach takich jak Kłobukowo, Małomin i Źródła, które są położone peryferyjnie w stosunku do miejsc lokalizacji masztów.

Wraz z rozwojem infrastruktury społeczeństwa informacyjnego wybudowana została w województwie kujawsko – pomorskim szerokopasmowa sieć teleinformatyczna, której elementem są węzły dystrybucyjne zlokalizowane w każdym powiecie, również w Lipnie. Działania te mają na celu zapewnienie powszechnego dostępu mieszkańców regionu do usług teleinformatycznych.

Rozwinięta sieć telekomunikacyjna, a w konsekwencji możliwości w zakresie porozumiewania się i szybkiej transmisji danych są wyznacznikiem możliwości rozwoju gospodarczego gminy.

6. Partnerstwa i współpraca Gminy Tłuchowo

Gmina Tłuchowo realizując zadania własne, jak również inne zadania inwestycyjne, współpracuje z innymi podmiotami sektora publicznego i prywatnego.

Jednym z najważniejszych partnerów Gminy Tłuchowo jest **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Ziemi Dobrzyńskiej**, której członkami są między innymi Gminy: Obrowo, Czernikowo, Bobrowniki, Lipno, Kikół, Chrostkowo, Wielgie, Tłuchowo, Skępe i Dobrzyń nad Wisłą. Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności:

- stymulowanie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich,
- promocja obszarów wiejskich,
- wspieranie, opracowywanie i wdrażanie programów rozwoju, restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa finansowanych przez instytucje rządowe i samorządowe oraz struktury Unii Europejskiej,
- działalność edukacyjna i informacyjna w zakresie możliwości korzystania i wdrażania programów rozwoju, restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa,
- mobilizacja społeczności lokalnej do wzięcia aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich,
- upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności obszarów wiejskich,
- rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości,
- działalność edukacyjna, informacyjna i szkoleniowa mająca na celu poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym oraz krajowym.
- podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- wspieranie działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnej,

- wspieranie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
- wspieranie działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społecznościami,
- opracowanie i realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju,
- propagowanie i podejmowanie działań na rzecz ekologii i ochrony środowiska,
- podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie bezrobociu,
- prowadzenie innych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich położonych na terenie działalności Stowarzyszenia,
- stwarzanie warunków dla powstawania nowych produktów i atrakcji turystycznych,
- organizacja szkoleń i konferencji,
- promocja i rozwój turystyki wiejskiej,
- monitorowanie procesów i zjawisk dotyczących turystyki na obszarze Ziemi Dobrzyńskiej.

Zaspokajanie potrzeb i stworzenie optymalnych warunków do funkcjonowania społeczeństwa jest jednym z głównych zadań samorządu lokalnego. Efektywne kierowanie gminą musi polegać na aktywnej współpracy z liderami środowisk lokalnych. Działalność **organizacji pozarządowych** i **stowarzyszeń** jest istotnym elementem spajającym i aktywizującym społeczność lokalną, dzięki czemu możliwe jest skuteczne i szybkie rozwiązywanie problemów lokalnych. Gmina Tłuchowo od lat współpracuje z organizacjami pozarządowymi. Kluczowym dokumentem określającym zasady tego współdziałania jest roczny program współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi. Prowadzą one na terenie Gminy, działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom Gminy. Rada Gminy w Tłuchowie, co roku uchwała taki program w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Realizowane zgodnie z ww. ustawą zadania obejmują: upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, działania na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, organizację wypoczynku dzieci i młodzieży.

Należy podkreślić, że współpraca partnerska Gminy Tłuchowo z innymi podmiotami sektora publicznego jest szansą dla rozwoju samej Gminy, jak i całego regionu. Dzięki partnerstwom możliwe będzie zwiększenie atrakcyjności mieszkaniowej, turystycznej i inwestycyjnej Gminy poprzez wspólne realizowanie niektórych projektów technicznych i społecznych. Partnerstwo umożliwi osiągnięcie korzyści z realizacji danej inwestycji przy znacznie mniejszych

nakładach (w ramach projektów partnerskich, koszty projektu rozkładają się proporcjonalnie na każdego z partnerów).

7. Analiza budżetu Gminy Tłuchowo

7.1. Dochody budżetu Gminy Tłuchowo

Na terenie Gminy Tłuchowo wśród podatników można wyróżnić mogliśmy zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Liczbę podatników w 2013 roku w poszczególnych rodzajach podatków przedstawia tabela 21.

Tabela 21. Liczba podatników na terenie Gminy Tłuchowo w poszczególnych rodzajach podatków na koniec 2013 roku

Wyszczególnienie		Liczba podatników
Podatek rolny	osoby fizyczne	1 145
	osoby prawne	4
Podatek od nieruchomości	osoby fizyczne	1 073
	osoby prawne	36
Podatek leśny	osoby fizyczne	363
	osoby prawne	2
Podatek od środków transportowych	osoby fizyczne	13
	osoby prawne	4

Źródło: Dane Urzędu Gminy Tłuchowo

Dane dotyczące zmiany struktury poszczególnych dochodów budżetu Gminy Tłuchowo w przybliżeniu do pełnych złotych w latach 2009 – 2013 przedstawiono w tabeli 22.

Tabela 22. Struktura dochodów majątkowych i bieżących Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013 [zł]

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Dochody ogółem	13 254 317	15 569 889	14 672 090	16 413 875	16 713 973
Majątkowe	617 355	1 796 597	1 087 743	1 599 447	517 307
Bieżące	12 636 962	13 773 292	13 584 347	14 814 428	16 196 666

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Struktura dochodów Gminy Tłuchowo wykazuje tendencję wzrostową. W latach 2009-2013 wartość dochodów wzrosła o 26,1%. Wraz ze wzrostem dochodów, zmieniał się udział **dochodów bieżących** Gminy. W 2009 roku dochody bieżące stanowiły 95,3% dochodów ogółem, zaś w 2013 roku – 96,9%. Dochody bieżące są źródłem finansowania zadań własnych danej jednostki samorządu terytorialnego i to na ich wysokość gmina ma możliwość oddziaływania. Im większy udział mają one w budżecie, tym łatwiejszy i bardziej

przewidywalny jest proces prognozowania budżetu. Wzrostowi dochodów bieżących sprzyja wzrost lokalnej bazy ekonomicznej możliwy do osiągnięcia m.in. w wyniku realizacji inwestycji służących lokowaniu nowej oraz dalszemu rozwojowi istniejącej działalności gospodarczej oraz rozwojowi mieszkalnictwa. Procesy te z kolei w dłuższym okresie czasu zwiększają bazę podatkową.

W strukturze dochodów Gminy Tłuchowo rokrocznie swój udział mają również **dochody majątkowe**, w 2013 roku wyniosły one 517 307 zł.

Tabela 23 przedstawia strukturę dochodów Gminy Tłuchowo z podziałem na ich rodzaj. W 2013 roku największą wartość przyjęły subwencje ogólne z budżetu państwa – 6 924 888 zł, co stanowiło 41,4% ogółu dochodów. Wartość subwencji ogólnych w latach 2009-2013 wzrosła o 24,5%.

Nieco niższy udział w 2013 roku miały dochody własne, które wyniosły 5 055 743 zł i stanowiły nieco ponad 30% ogółu dochodów.

W strukturze dochodów wyróżniamy również dotacje. W latach 2009-2013 wartość dotacji zmieniała się, ostatecznie porównując rok 2009 i 2013 uzyskujemy wzrost dotacji o ponad 55%. Wśród dotacji w 2013 roku wyróżnić możemy między innymi dotacje celowe z budżetu państwa: na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie ustawami oraz na realizację własnych zadań bieżących gmin, a także dotacje na realizację programów i projektów realizowanych z udziałem środków pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Tabela 23. Dochody Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013 [zł]

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Dochody własne	4 023 664	4 230 216	4 328 455	4 587 542	5 055 743
Dotacje, w tym w szczególności:	3 043 369	4 429 660	3 427 573	5 356 368	4 727 862
- dotacje celowe	2 888 631				
- dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie ustawami		3 048 852	2 645 285	2 888 545	2 874 373
- dotacje celowe z budżetu państwa na realizację własnych zadań bieżących gmin		622 540	663 703	805 864	1 102 398
- dotacje na realizację programów i projektów realizowanych z udziałem środków pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej				520 347	584 519
Subwencja ogólna z budżetu państwa	5 561 611	5 721 650	5 845 186	6 393 865	6 924 888
Pozyskane środki finansowe ze źródeł pozabudżetowych na realizację zadań gminnych	142 400	388 850	66 668	76 100	5 480

Środki na realizację programów i projektów realizowanych z udziałem środków pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	483 273	799 513	1 004 208		
DOCHODY OGÓŁEM	13 254 317	15 569 889	14 672 090	16 413 875	16 713 973

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Dochody własne

Wysokość dochodów własnych Gminy Tłuchowo od 2009 roku systematycznie rośnie. Ostatecznie w latach 2009 – 2013 odnotowano blisko 26% wzrost dochodów własnych. W dochodach własnych w analizowanym okresie przeważały dochody podatkowe, które systematycznie rosły i w 2013 roku wyniosły 4 228 530 zł.

Tabela 24. Poszczególne kategorie dochodów własnych Gminy Tłuchowo [zł]

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Dochody podatkowe	3 601 213	3 634 548	3 739 527	4 071 768	4 228 530
Pozostałe dochody własne	422 451	595 668	588 928	515 774	827 213
RAZEM	4 023 664	4 230 216	4 328 455	4 587 542	5 055 743

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

W 2013 roku największy udział w dochodach podatkowych Gminy Tłuchowo miał podatek od nieruchomości (58,6%), który wyniósł 2 478 856 zł. Udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych wyniosły 1 282 686 zł, co stanowiło 30,3%.

Tabela 25. Dochody podatkowe Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013 [zł]

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych	5 949	6 658	7 710	12 200	10 840
Udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	941 620	937 840	1 019 423	1 212 957	1 282 686
Podatek rolny	186 181	183 854	179 842	259 097	285 417
Podatek od nieruchomości	2 322 426	2 375 240	2 410 440	2 428 156	2 478 856
Podatek leśny	26 362	25 382	27 810	32 863	33 018
Podatek od środków transportowych	46 343	57 471	55 100	58 744	63 163
Podatek dochodowy od osób fizycznych opłacany w formie karty podatkowej	235	894	103	155	
Podatek od czynności cywilnoprawnych	53 443	47 209	39 099	52 630	74 550
Wpływy z opłaty skarbowej	18 656			14 966	
RAZEM	3 601 215	3 634 548	3 739 527	4 071 768	4 228 530

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Płatności z tytułu podatków lokalnych wpływają regularnie do budżetu Gminy. Zaległości stanowią niewielki odsetek ogółu płatności i są na bieżąco egzekwowane. Największy udział w zaległościach stanowią zaległości z funduszu alimentacyjnego, których co rok przybywa.

Subwencja ogólna

Dochody z tytułu subwencji ogólnej w latach 2009-2013 systematycznie rosły. Udział subwencji ogólnej w ogóle dochodów Gminy Tłuchowo wyniósł w roku 2009 – 42%, zaś w roku 2013 – 41,4%. Podstawową część subwencji stanowi subwencja oświatowa, która w 2013 roku stanowiła 75,4% subwencji ogólnej.

Tabela 26. Udział poszczególnych części subwencji w ogólnym dochodzie Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013 [zł]

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Część oświatowa	4 123 642	4 302 021	4 573 575	5 013 688	5 221 038
Część wyrównawcza	1 301 000	1 300 546	1 181 801	1 274 534	1 570 229
Część równoważąca	136 969	119 083	89 810	97 712	133 621
Uzupełnienie subwencji ogólnej				7 931	
RAZEM	5 561 611	5 721 650	5 845 186	6 393 865	6 924 888

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

7.2. Wydatki budżetu Gminy Tłuchowo

W latach 2009-2013 wydatki Gminy Tłuchowo wzrosły o prawie 16%. Największy udział stanowią **wydatki bieżące** (ponad 92,9% w 2012 roku), które przeznaczane są na bieżące realizowanie zadań własnych Gminy. W okresie 2009-2013 wydatki bieżące Gminy przyjęły trend rosnący, co jest spowodowane:

- realizowaniem przez Gminę Tłuchowo nowych zadań, które zostały scedowane na wszystkie gminy przez Państwo, jednakże nie zostały przekazane dodatkowe środki na ich realizację. W związku z tym, Gmina realizuje więcej zadań własnych przy takim samym budżecie,
- pojawieniem się nowych kosztów eksploatacyjnych generowanych przez nowo zrealizowane inwestycje (np. koszty utrzymania dróg, szkół, sieci kanalizacyjnej i wodociągowej itp.).

Należy zauważyć, że oprócz wydatków bieżących, w budżecie Gminy występują również **wydatki majątkowe**, wynikające z aktywnej polityki inwestycyjnej Gminy Tłuchowo. Wydatki majątkowe pełnią rolę wydatków rozwojowych, przekładając się bezpośrednio na wzrost potencjału mieszkaniowego, turystycznego i inwestycyjnego Gminy, a przede wszystkim poprawę jakości życia mieszkańców.

Tabela 27. Wydatki Gminy Tłuchowo w latach 2009 - 2013

Wydatki	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	13 608 574,19	15 176 953,19	15 217 809,92	17 126 896,94	15 756 836,05
Majątkowe	3 119 673,88	3 034 832,21	3 095 515,74	3 713 830,45	1 124 250,23
% udział w. majątkowych	22,9%	20,0%	20,3%	21,7%	7,1%
Bieżące	10 488 900,31	12 142 120,98	12 122 294,18	13 413 066,49	14 632 585,82
% udział w. bieżących	77,1%	80,0%	79,7%	78,3%	92,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Tabela 28. Struktura wydatków Gminy Tłuchowo w latach 2009 - 2013

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
010	Rolnictwo i łowiectwo	1 128 043,23	632 643,57	675 890,29	1 117 043,00	847 222,23
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1 898,51	33 741,93	8 290,21	15 961,05	96 776,27
600	Transport i łączność	2 437 385,29	1 919 944,54	2 012 976,95	1 356 637,83	936 704,06
700	Gospodarka mieszkaniowa	79 395,38	68 069,42	183 336,05	842 674,12	393 599,85
710	Działalność usługowa	16 141,12	26 341,78	14 944,90	68 113,30	25 583,52
720	Informatyka			0,00	3 660,00	0,00
750	Administracja publiczna	1 432 245,09	1 420 099,24	1 548 996,79	1 648 853,15	1 773 705,25
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	9 267,17	30 361,79	10 835,15	1 000,00	1 000,00
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	217 259,89	180 972,89	151 208,49	190 404,15	252 497,27
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	19 635,23	20 460,49	19 941,55	0,00	0,00
757	Obsługa długu publicznego	13 600,80	11 691,22	25 196,01	54 530,92	66 726,92
758	Różne rozliczenia	0,00	0,00	274,00	0,00	0,00
801	Oświata i wychowanie	4 684 333,39	4 952 103,86	5 415 597,89	5 960 131,11	6 291 887,40
851	Ochrona zdrowia	72 368,94	74 665,07	70 563,20	66 012,04	66 324,87

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

852	Opieka społeczna	2 647 859,57	3 496 594,95	3 065 259,26	3 420 697,90	3 655 039,60
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	84 691,82	120 584,53	129 027,01	108 879,83	109 191,27
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	292 961,82	320 398,36	287 262,64	298 165,75	398 899,29
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	194 226,44	1 329 318,53	187 409,20	236 636,11	416 262,92
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	233 167,71	478 594,72	1 336 400,66	333 760,00	350 000,00
926	Kultura fizyczna i sport	44 092,79	60 366,30	74 399,67	1 403 736,68	75 415,33
RAZEM		13 608 574,19	15 176 953,19	15 217 809,92	17 126 896,94	15 756 836,05

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Tabela 29. Struktura wydatków bieżących Gminy Tłuchowo w latach 2011 - 2013

Wyszczególnienie		2011	2012	2013
010	Rolnictwo i łowiectwo	446 971,49	481 641,16	510 320,38
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	8 290,21	15 961,05	96 776,27
600	Transport i łączność	406 235,32	383 665,52	538 046,82
700	Gospodarka mieszkaniowa	80 837,05	151 645,89	140 215,65
710	Działalność usługowa	14 944,90	68 113,30	25 583,52
750	Administracja publiczna	1 548 996,79	1 648 853,15	1 750 165,56
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	10 835,15	1 000,00	1 000,00
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	151 208,49	130 717,89	147 562,67
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	19 941,55		
757	Obsługa długu publicznego	25 196,01	54 530,92	66 726,92
758	Różne rozliczenia	274,00	0,00	0,00
801	Oświata i wychowanie	5 359 090,08	5 960 131,11	6 291 887,40
851	Ochrona zdrowia	70 563,20	66 012,04	66 324,87
852	Opieka społeczna	3 065 259,26	3 420 697,90	3 655 039,60
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	129 027,01	108 879,83	109 191,27
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	287 262,64	298 165,75	398 899,29
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	187 409,20	236 636,11	416 262,92

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	270 000,00	333 760,00	350 000,00
926	Kultura fizyczna i sport	39 951,83	52 654,87	68 582,68
RAZEM		12 122 294,18	13 413 066,49	14 632 585,82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Tabela 30. Struktura wydatków majątkowych Gminy Tłuchowo w latach 2011 - 2013

Wyszczególnienie		2011	2012	2013
010	Rolnictwo i łowiectwo	228 918,80	635 401,84	336 901,85
600	Transport i łączność	1 606 741,63	972 972,31	398 657,24
700	Gospodarka mieszkaniowa	102 499,00	691 028,23	253 384,20
720	Informatyka		3 660,00	
750	Administracja publiczna			23 539,69
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa		59 686,26	104 934,60
801	Oświata i wychowanie	56 507,81		
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 066 400,66		
926	Kultura fizyczna i sport	34 447,84	1 351 081,81	6 832,65
RAZEM		3 095 515,74	3 713 830,45	1 124 250,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Analizując strukturę wydatków według klasyfikacji budżetowej Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013 można zauważyć następujące relacje:

- w całym analizowanym okresie na cele oświaty i wychowania kierowana była największa część środków finansowych – w 2013 roku wydatki te stanowiły 39,9% wszystkich wydatków. Wydatki na oświatę obejmują: wydatki na szkoły podstawowe i gimnazja, finansowanie przedszkola i oddziału przedszkolnego, dowożenie dzieci do szkół oraz stypendia socjalne dla uczniów. Wydatki na oświatę związane są także z zapewnieniem bazy oświatowej o wysokim standardzie i z zapewnieniem wysokiego poziomu nauczania. Część wydatków pokrywana jest z subwencji oświatowej, której wysokość określa MEN.
- na uwagę zasługuje również wysoki udział wydatków na potrzeby pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, które w 2013 roku były drugimi, co do wielkości wydatkami z budżetu Gminy i stanowiły ok. 23%. Wydatki z tego tytułu w 2013 roku wzrosły o 38% w stosunku do 2009 roku, co wynikało m.in. ze zmiany przepisów prawa (m.in. Ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, która to doprowadziła do zwiększenia potencjalnej liczby beneficjentów świadczeń alimentacyjnych) oraz wzrostem liczby realizowanych zadań. Podstawowym źródłem finansowania tych wydatków były dotacje

budżetu państwa przekazywane na realizację zadań zleconych i dofinansowanie zadań własnych, jednak z upływem czasu zwiększał się także zakres zadań finansowanych środkami własnymi budżetów gmin.

- trzecimi, co do wielkości wydatkami Gminy Tłuchowo są wydatki na administrację publiczną – w 2013 roku stanowiły one około 11% wszystkich wydatków Gminy. Dotyczą one wydatków związanych m.in. z: zakupem materiałów, usług i energii, działalnością Urzędu Stanu Cywilnego, obsługą Rady Gminy i sołtysów, promocją Gminy, wynagrodzeniami.

Należy jednak podkreślić, że w latach 2005-2011 władze centralne przekazały gminom nowe zadania albo rozszerzyły zakres dotychczas realizowanych zadań bez odpowiedniego zabezpieczenia ich finansowania. Dodatkowo liczne zmiany ustawowe spowodowały zmniejszenie dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego. Do zmian tych należą m.in.:

- nowe zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej - Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., nakłada na jednostki samorządu terytorialnego wiele nowych zadań z zakresu wspierania rodziny oraz opieki nad dzieckiem i rodziną. Ustawa wprowadza przede wszystkim nowe kategorie pracowników samorządowych – asystenta rodziny oraz koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Niejasne sformułowania użyte w ustawie stawiają pod znakiem zapytania obligatoryjność zatrudniania w gminach asystentów rodziny. Ponadto, ustawa nakłada na gminę liczne zadania własne, których realizacja wymaga znacznych środków finansowych. Szczegółowe ich wyliczenie określa dział VI ustawy. Od 1 stycznia 2012 r. do zadań własnych każdej gminy należy także:
 - opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny,
 - tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
 - współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- zwiększenie obowiązkowej składki rentowej o 2% po stronie pracodawcy. Podwyżkę tych kosztów samorząd musi sfinansować sam;
- wzrost wynagrodzeń nauczycieli o 7% w 2011 roku i o 3,85% w 2012 roku Subwencja oświatowa nie pokrywa w całości podwyżek, co oznacza dla budżetu Gminy Tłuchowo konieczność dopłat z własnego budżetu;

- dodatkowe koszty związane m.in. z systemem ZMOKU (ustawa o ewidencji ludności i dowodach osobistych) lub z nową ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach,
- ustawa z 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej – całkowicie nowa regulacja, która nakłada nowe zadania w zasadniczej części ustawy oraz (art. 23) wprowadza zmiany w Prawie geodezyjnym i kartograficznym dotyczącym m.in. gmin (ewidencja miejscowości, ulic i adresów).

Gmina Tłuchowo (podobnie jak inne gminy w Polsce), zmuszona jest pokrywać koszty związane z realizacją nowych zadań narzuconych przez władze centralne z budżetu własnego. W związku z tym, że zmiany te dotyczą różnych obszarów funkcjonowania Gminy, to konsekwencją tych zmian jest znaczny wzrost wydatków bieżących Gminy Tłuchowo (zwłaszcza w ramach administracji publicznej, opieki społecznej oraz gospodarki komunalnej), co w konsekwencji wpływa na wzrost udziału tych wydatków w ogólnej strukturze wydatków Gminy.

7.3. Wynik budżetów Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013

2013 rok zakończył się dla Gminy Tłuchowo nadwyżką budżetową w wysokości 957 136,50 zł. W 2013 roku ograniczono wydatki inwestycyjne do minimum, aby nie było konieczności zaciągania żadnych pożyczek ani kredytów. W okresie sprawozdawczym starano się także oszczędnie wydawać środki w ramach wydatków bieżących w celu wygospodarowania wolnych środków, które zostaną wprowadzone do budżetu roku 2014.

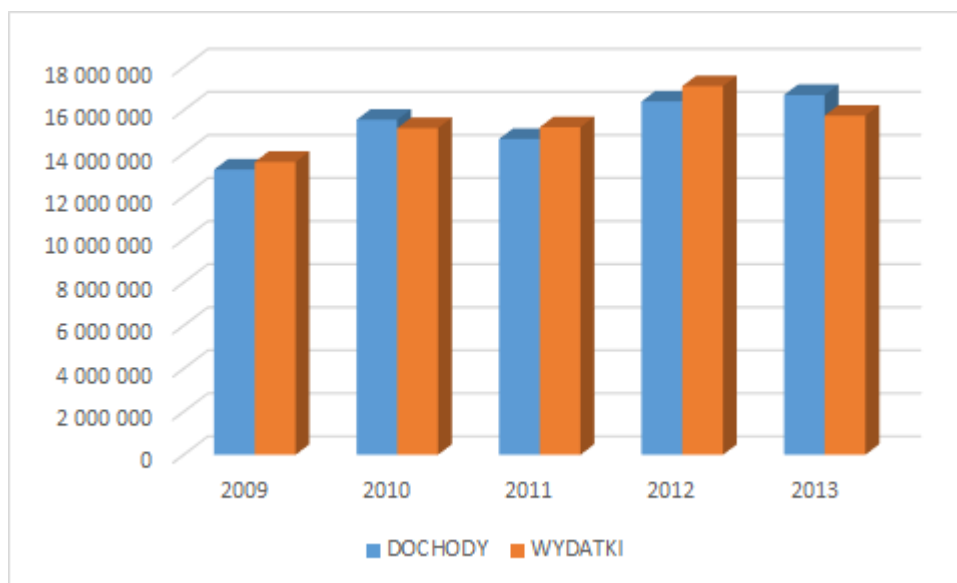
W tabeli 30 przedstawiono wielkość wydatków budżetowych na tle dochodów Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013 w zaokrągleniu do pełnych zł, obrazując tym samym wysokość nadwyżki lub deficytu budżetowego.

Tabela 31. Wyniki budżetów Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Dochody	13 254 317	15 569 889	14 672 090	16 413 875	16 713 973
Wydatki	13 608 574	15 176 953	15 217 810	17 126 897	15 756 836
Wynik budżetu	-354 257	392 936	-545 720	-713 022	957 137

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Wykres 3. Zestawienie dochodów i wydatków Gminy Tłuchowo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Tabela 32. Zadłużenie Gminy Tłuchowo w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Kwota długu	920 000	563 855	1 185 500	1 840 855	1 435 591

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Tłuchowo

Zadłużenie Gminy w 2013 roku wyniosło 1 435 591 zł. Wskaźnik zadłużenia oraz spłaty zobowiązań w relacji do planowanych dochodów ogółem Gminy Tłuchowo nie przekraczają ustawowych wskaźników art. 170 i 169 ustawy z dnia 30 czerwca 2005r. o finansach publicznych (odpowiednio 60% i 15% dochodów ogółem).

7.4. Polityka inwestycyjna Gminy

Polityka inwestycyjna gminy polega na świadomym i celowym wyborze przedsięwzięć inwestycyjnych według ustalonych kryteriów oraz na odpowiednim doborze źródeł ich finansowania, co znajduje odzwierciedlenie w planowaniu strategicznym – w strategii rozwoju JST oraz w planowaniu wieloletnim.

Rozwój społeczno-gospodarczy możliwy jest nie tylko dzięki dochodom własnym gminy, ale również dzięki pozyskanym środkom zewnętrznym. Dlatego też, środki te stanowią niewątpliwie wsparcie dla budżetu samorządu lokalnego.

Fundusze zewnętrzne można pozyskać z dwóch źródeł, a mianowicie:

- ze źródeł krajowych (np. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Narodowy program przebudowy dróg lokalnych - Etap II Bezpieczeństwo - Dostępność – Rozwój),

- ze źródeł unijnych (np. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2007-2013, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, Program Operacyjny Kapitał Ludzki).

Gmina Tłuchowo aktywnie wykorzystuje możliwości współfinansowania wydatków ze środków zewnętrznych i w pierwszej kolejności realizuje inwestycje, na których realizację możliwe jest pozyskanie dofinansowania. Należy zaznaczyć, że każda inwestycja, również współfinansowana ze środków zewnętrznych, pociąga za sobą konkretne wydatki z budżetu Gminy Tłuchowo w postaci wkładu własnego, które znajdują odzwierciedlenie we wzroście wydatków majątkowych.

Tabela 33. Inwestycje zrealizowane przez Gminę Tłuchowo w latach 2007-2013 współfinansowane ze środków zewnętrznych

Nazwa zadania	Stan na początek roku	Stan na koniec roku	Razem	Źródło finansowania
2007				
Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w Kozirogu Rzecznym	0,00	377 243,39	377 243,39	a) Środki własne b) WFOGR 56 000,00
2008				
Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych Koziróg Leśny- Julkowo polegająca na wykonaniu nawierzchni bitumicznej o dł. 1 620 m.b.	0,0	1 160 644,76	1 160 644,76	a) Środki własne - 1 018 644,76 b) WFOGR (dotacja) – 142 000,00
2009				
Modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych Julkowo-Jasień polegająca na wykonaniu nawierzchni bitumicznej o dł. 865 m.b.	4 008,28	503 423,51	507 431,79	a) Środki własne 432 623,51 b) Dotacja Woj. Kuj Pom. 70 800,00
Przebudowa drogi gminnej Źródła Podole etap 1 w m. Mysłakówko o dł. 540 m.b.	8 053,12	184 886,68	192 939,80	a) Środki własne 169 886,68 b) środki z Nadleśnictwa 15 000,00
Budowa drogi Tłuchowo-Tłuchówek o dł. 1096 m.b.	16 307,70	803 887,31	820 195,01	a) Środki własne 401 943,66 b) Projekt RPKP.01.01.00-04-090/08 - 401 943,65
2010				
Przebudowa drogi gm. Koziróg L- Wyczałkowo	537 880,82	1 105 797,20	1 643 678,02	a) Europolgaz 350 000,00 b) KPUW 552 396,41 c) Środki własne 203 400,79
Przebudowa drogi Źródła - Podole		265 730,00	265 730,00	a) Nadleśnictwo 30 000,00 b) WKP 60 000,00 c) Środki własne 175 730,00

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TŁUCHOWO NA LATA 2014 - 2020

Uporządkowanie gospodarki wodami opadowymi na ul. Sierpeckiej	19 930,00	1 102 747,71	1 122 677,71	a) Środki własne 423 819,71 b) BP 678 928,00
2011				
Budowa 25 szt .przydomowych oczyszczalni ścieków	32500,00	218190,80	250 690,80	a) Środki własne b) WFOSiGW poż. 170 000,00
Budowa drogi Trzcianka -Turza W.	3 1435,00	1 096 159,22	1 127 594,22	a) Środki własne b) RPO WKP 475 181,18
Zakup tablic interaktywnych dla szkół podstawowych		110 273,47	110 273,47	a) Środki własne b) RPOWKP 82 705,10
Rozbudowa z przebudową GOK oraz dobudowa BP	573 944,72	540 233,48	1 114 178,20	a) Środki własne b) ARiMR 400 000,00
2012				
Budowa 25 szt .przydomowych oczyszczalni ścieków	0,00	333 768,65	333 768,65	a) Środki własne b) WFOSiGW poż. 246 000,00
Przebudowa dróg w m Tłuchowo	0,00	891 178,05	891 178,05	a) Środki własne b) SP 10 000,00 c) KPUW 266 217,69
Adaptacja budynku OSP w Mysłakówku na świetlicę	124 109,00	386 482,99	510 591,99	a) Środki własne b)PROW 276 513,00
Budowa boiska sportowego Orlik 2012 w Tłuchowie	20 033,00	1 311 979,43	1 332 012,43	a) Środki własne b) Min Sportu 500 000 c) Woj.316 350.00
2013				
Bud. sieci wod. m Tłuchowo ul. Leśna 1 etap	15 972,00	204 454,74	220 426,74	a) Środki własne b) ARIMR 153 341
Budowa drogi Mokówko-Borowo	13 882,50	368 708,24	382 590,74	a) Środki własne b) WKP 87 040,00
Adaptacja budynku OSP na św. w Borowie	101 566,76	79 337,87	180 904,63	a) Środki własne b) ARIMR 67 769,00
Adaptacja budynku OSP na św w Jasieniu	104 756,14	43 554,80	148 310,94	a) Środki własne b) ARIMR 71 008,00
Remont świetlicy wiejskiej w m. Źródła	111 342,80	124 600,13	235 942.93	a) Środki własne b) ARIMR 102 661,00

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Tłuchowie

8. Wyniki badania ankietowego

W trakcie prac nad opracowaniem Strategii Rozwoju Gminy Tłuchowo, przeprowadzone zostały konsultacje społeczne z mieszkańcami Gminy za pośrednictwem ankiety, która składała się z 2 części: 3 pytania zamknięte i 2 pytania otwarte.

Udział w ankiecie wzięło 86 respondentów (mieszkańców Gminy Tłuchowo). W związku z tak małą liczbą ankietowanych w stosunku do całkowitej liczby mieszkańców Gminy Tłuchowo,

przedstawione poniżej odpowiedzi stanowią zaledwie materiał poglądowy i nie należy ich interpretować jako opinii całego społeczeństwa Gminy Tłuchowo.

Zdaniem mieszkańców Gminy Tłuchowo, **najpilniejszej interwencji** wymagają:

- chodniki i ścieżki rowerowe, których zdaniem ankietowanych jest za mało na terenie Gminy,
- parkingi i miejsca postojowe, głównie w Tłuchowie,
- infrastruktura drogowa,
- budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej (świetlic, ośrodków zdrowia, domów kultury, itp.) obejmującą w szczególności wybudowanie świetlicy szkolnej przy kompleksie szkół w Tłuchowie,
- poprawa estetyki Gminy poprzez aranżowanie terenów zielonych,
- rozbudowa sieci gazowej, co zdaniem mieszkańców wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców oraz na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy.
- podejmowanie dalszych działań w celu rozwoju przedsiębiorczości i tym samym powstawania nowych miejsc pracy.

Zdaniem respondentów, **najważniejszym atutem** Gminy Tłuchowo jest atrakcyjna przyrodniczo lokalizacja Gminy w niedalekiej odległości od miast. Do innych najczęściej wskazywanych atutów Gminy należą:

- możliwość wykorzystania walorów do rozwoju turystyki,
- czysta i uregulowana rzeka Skrwa,
- estetyczny wygląd obszaru Gminy,
- aktywne społeczeństwo,
- istnienie sieci gazowej na terenie Gminy,
- dobra baza oświatowo-sportowa,
- ciekawa oferta kulturalno- oświatowa,
- dobre zarządzanie Gminą.

Z drugiej strony, mieszkańcy Gminy Tłuchowo chcieliby, aby Gmina była postrzegana, jako gmina atrakcyjna dla turystów, przedsiębiorców i mieszkańców, zapewniająca ciekawą ofertę spędzania wolnego czasu, a także jako gmina bardziej atrakcyjna niż sąsiednie gminy. Dzięki określeniu takiego stanu docelowego, respondenci określili docelowy wizerunek Gminy Tłuchowo w perspektywie 2020 roku, czyli tzw. wizję rozwoju.

Wyniki przeprowadzonej ankiety zostały wykorzystane do zdefiniowania celów strategicznych w perspektywie interesariusza w Strategii Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020.

9. Podsumowanie diagnozy strategicznej – Analiza SWOT

O konkurencyjności gminy decyduje:

- poziom życia mieszkańców,
- warunki prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw,
- możliwość przyciągnięcia inwestorów.

Również Gmina Tłuchowo podejmuje odpowiednie działania wykorzystujące jej potencjał, aby dostosować się do zmieniających się warunków gospodarczych oraz wymagań potencjalnego mieszkańca i inwestora, zwiększając w ten sposób swoją konkurencyjność. Jednocześnie Gmina Tłuchowo chce wykorzystać wszystkie swoje walory przyrodnicze i kulturowe do dalszego rozwoju, również poprzez stworzenie odpowiedniej oferty turystycznej.

Przeprowadzona diagnoza strategiczna pozwoliła zauważyć, że na terenie Gminy Tłuchowo występuje wiele czynników sprzyjających dalszemu rozwojowi mieszkalnictwa (tzw. **szanse i mocne strony**). Są to:

- atrakcyjne położenie geograficzne Gminy w pobliżu rzeki Skrwy wśród rozległych kompleksów leśnych zapewniających spokój i ciszę,
- dogodne położenie Gminy przy drogach wojewódzkich nr 539, 541 oraz 559, z rozwiniętą siecią dróg powiatowych i gminnych,
- dobrze funkcjonująca sieć usługowa na terenie Gminy w zakresie szkolnictwa (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazjalne), podstawowej opieki zdrowotnej, opieki społecznej, bezpieczeństwa publicznego (komenda policji, jednostki ochotniczej straży pożarnej),
- atrakcyjne i dobrze rozbudowane zaplecze sportowe,
- cykliczne imprezy kulturalne i sportowe o zasięgu ponadgminnym,
- rozwijająca się sieć gazowa,
- dobry stan większości dróg zlokalizowanych na terenie Gminy,
- możliwość współorganizacji imprez i eventów na terenie Gminy poprzez członkostwo w Stowarzyszeniach,
- organizacja życia społeczności lokalnej przy wykorzystaniu świetlic wiejskich.

Z kolei do głównych walorów Gminy umożliwiających rozwój małej i średniej przedsiębiorczości należą:

- dobra lokalizacja komunikacyjna,
- tereny inwestycyjne zlokalizowane na terenie Gminy - obszary aktywności gospodarczej wyznaczone zostały w miejscowościach Tłuchowo, Tłuchówek, Jasień i Koziróg Leśny,

- zaplecze siły roboczej w Tłuchowie i rejonie.

Do czynników sprzyjających rozwojowi turystyki należą:

- położenie Gminy w pobliżu rzeki Skrwy umożliwiające jej zagospodarowanie na cele rekreacyjne i turystyczne,
- dostępność komunikacyjna Gminy,
- budowle i obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków,
- walory środowiska przyrodniczego związane z dolinami rzeki Skrwy wraz z dopływami: Bobrownicą i Łachnicą położone we wschodniej części Gminy. Nie występują generalnie przekroczenia dopuszczalnych norm w zakresie ochrony powietrza, wód powierzchniowych i gleb,
- wieloprzestrzenne obszary najlepiej zachowane pod względem przyrodniczym objęte krajową siecią ekologiczną EKONET-POLSKA oraz strefa ochrony bociana czarnego *Ciconia nigra*,
- gospodarstwa rolne stanowiące baze do rozwoju agroturystyki na terenie Gminy,
- cykliczne imprezy kulturalne i sportowe o zasięgu ponadgminnym.

Poniżej przedstawiona tabela prezentuje czynniki wpływające na ogólną konkurencyjność osadniczą, inwestycyjną i turystyczno-rekreacyjną każdej gminy w Polsce. Czynniki te mają charakter subiektywny, gdyż w głównej mierze zostały opracowane na podstawie własnych obserwacji i wywiadów przeprowadzonych z osobami, które mogą być: potencjalnymi mieszkańcami Gminy Tłuchowo, potencjalnymi inwestorami zewnętrznymi prowadzącymi działalność na jej terenie, a także potencjalnymi turystami lub odwiedzającymi Gminę w celach turystyczno-rekreacyjnych. Czynniki te odzwierciedlają oczekiwania poszczególnych grup interesariuszy względem obszaru, na którym chcieliby mieszkać i żyć, prowadzić własną działalność gospodarczą lub odpoczywać. Do identyfikacji niektórych czynników konkurencyjności wykorzystano również literaturę fachową i dostępne raporty. Należy jednak podkreślić, że zidentyfikowane czynniki nie stanowią katalogu zamkniętego, a są jedynie punktem odniesienia do zidentyfikowanych kierunków rozwoju Gminy Tłuchowo i zdefiniowania ewentualnych działań naprawczych.

Tabela 34. Czynniki atrakcyjności osadniczej, inwestycyjnej i turystycznej

Czynniki konkurencyjności osadniczej (mieszkaniowej)	Czynniki konkurencyjności inwestycyjnej	Czynniki konkurencyjności turystycznej
<ul style="list-style-type: none"> – dostępność terenów i obiektów mieszkaniowych, – poziom rozwoju infrastruktury społecznej (w tym dostęp do oświaty, 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizacja geograficzna i komunikacyjna Gminy, – występowanie stref gospodarczych (terenów inwestycyjnych) na terenie 	<ul style="list-style-type: none"> – walory środowiskowe (tereny o atrakcyjnym środowisku przyrodniczym, urozmaiconym ukształtowaniu powierzchni, obszary chronione i formy

<p>kultury, rozrywki),</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostępność infrastruktury technicznej (wodno-kanalizacyjnej, energetycznej), - dostępność do rynku pracy, - połączenia komunikacyjne (szlaki drogowe, transport publiczny), - walory przyrodnicze danego obszaru, - poziom bezpieczeństwa publicznego, - potencjał gospodarczy i trendy rozwoju gminy. 	<p>Gminy,</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzbrojenie terenu (działek) pod rozwój przedsiębiorczości, - lokalne przepisy, - wysokość podatków, - stosowanie ulg inwestycyjnych, - posiadanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, - dostęp do siły roboczej. 	<p>ochrony przyrody).</p> <ul style="list-style-type: none"> - obiekty kultury materialnej i duchowej (tj. zabytki), - specjalistyczne obszary umożliwiające uprawianie hobby, np. wędkarstwa, myślistwa, jeździectwa, kajakarstwa oraz wypożyczalnie sprzętu umożliwiające uprawianie tego hobby, - czystość i jakość środowiska naturalnego (powietrza, wód), - dostępność komunikacyjna w odniesieniu do dróg i środków komunikacji publicznej, - baza noclegowa i gastronomiczna, - dostęp do rozrywki (tj. imprezy kulturalne) i rekreacji (tj. spływy kajakowe, szlaki turystyczne), - promocja gminy w zakresie turystyki.
--	---	--

Źródło: Opracowanie własne

Analizując obecny stan zagospodarowania i wyposażenia Gminy Tłuchowo w niezbędną infrastrukturę należy stwierdzić, że aby móc realizować politykę skoncentrowaną na podniesieniu atrakcyjności osiedleńczej, inwestycyjnej i turystycznej, Gmina powinna zintensyfikować swoje działania inwestycyjne i rozwojowe w następujących obszarach:

- a) działania zmierzające do wzrostu znaczenia funkcji mieszkaniowej powinny dotyczyć:
- pobudzenia budownictwa mieszkaniowego,
 - dalszego rozwoju bazy oświatowej,
 - stworzenia oferty dla seniorów (zarówno oferty edukacyjnej, rekreacyjnej, spędzania czasu wolnego jak i opiekuńczej),
 - kontynuowania rozbudowy infrastruktury technicznej, m.in. sieci gazowej,
 - kontynuacji rozbudowy infrastruktury drogowej;
- b) działania zmierzające do wzrostu znaczenia funkcji przemysłowej powinny dotyczyć:
- przygotowywania terenów inwestycyjnych będących własnością Gminy Tłuchowo na przyjęcia inwestorów;
- c) działania zmierzające do wzrostu znaczenia funkcji turystycznej powinny dotyczyć:

- stworzenia bazy noclegowej, np. poprzez zachęcanie mieszkańców do tworzenia gospodarstw agroturystycznych,
- rozbudowy urządzeń turystycznych, zwłaszcza w okolicach rzeki Skrwy i w pobliżu kompleksów leśnych,
- rozbudowa ścieżek rowerowych,
- promocji walorów przyrodniczych, architektonicznych i kulturowych Gminy.

Zaniechanie w najbliższym czasie realizacji działań rozwojowych w zakresie zwiększenia atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej Gminy Tłuchowo może doprowadzić do zmniejszenia się liczby obecnych mieszkańców, którzy będą migrowali z terenu Gminy na obszary dla nich bardziej atrakcyjne, jak i brak napływu nowych mieszkańców i inwestorów. W związku z tym, może to doprowadzić do zmniejszania dochodów własnych Gminy w wyniku zmniejszenia liczby podatników (rozumianych jako mieszkańców i inwestorów) oraz zmniejszenia wpływów do budżetu z tytułu różnych podatków (zwłaszcza podatku od osób fizycznych i prawnych oraz podatku od nieruchomości).

Reasumując powyższe, aby Gmina Tłuchowo mogła się rozwijać i zwiększać swoją przewagę konkurencyjną w stosunku do innych gmin, musi przede wszystkim podjąć działania zmierzające do **dalszego pozyskiwania nowych mieszkańców** (zwłaszcza osób młodych i młodych rodzin) oraz **pozyskiwania nowych inwestorów** na swoim terenie, co w dalszej perspektywie przyczyni się do zwiększenia jej dochodów własnych, a tym samym zwiększy możliwości inwestycyjne Gminy. Działania umożliwiające osiągnięcie tych 2 celów, znajdą odzwierciedlenie w konkretnych celach strategicznych.

III. Strategia Rozwoju Gminy Tłuchowo na lata 2014-2020

1. Misja Gminy Tłuchowo

Misja to zwięzła, wewnętrznie spójna deklaracja definiująca powód istnienia organizacji, jej podstawowy cel, na którego realizację nastawione są jej działania oraz wartości, które kierują pracą jej personelu.

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego, misja została zdefiniowana w Ustawie o samorządzie gminnym, zgodnie z którą do zadań własnych Gminy należy *zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty*.

Dla Gminy Tłuchowo, uwzględniając powyższe, określono następującą **misję**:

„EFEKTYWNE ZASPOKAJANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW GMINY ZAPEWNIAJĄCE GODNE WARUNKI BYTOWE, ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA LOKALNEGO ORAZ POCZUCIE STABILIZACJI W PRZYSZŁOŚCI”

2. Wartości kluczowe

Wartości kluczowe są to wieczne zasady, którymi powinna kierować się gmina realizując misję swojego istnienia. Wartości kluczowe reprezentują panujące w organizacji cechy i postawy, które są demonstrowane przez zachowania wszystkich pracowników.

Do wartości kluczowych Gminy Tłuchowo należą:

- **Jakość** - Realizujemy swoje zadania kompleksowo i na jak najwyższym poziomie.
- **Odpowiedzialność** - Dokładamy wszelkich starań, aby podejmowane przez nas działania były odpowiednio wcześniej planowane, sprawnie i konsekwentnie realizowane oraz efektywnie kontrolowane, dzięki czemu będziemy mogli osiągać wspólnie określone cele.
- **Zorientowanie na rozwój** - Aby móc się dynamicznie rozwijać, nasza Gmina wykorzystuje każdą okazję do pozyskania środków finansowych na realizację inwestycji w zakresie poprawy stanu istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.
- **Inicjatywa i konsekwencja** - Wykazujemy się inicjatywą w działaniu, odpowiedzialnością i konsekwencją w dążeniu do celu.
- **Partnerstwo** – zdajemy sobie sprawę, że „walka w pojedynkę” nie przynosi takich rezultatów, jak „walka w duecie”. W związku z tym, przy realizacji swoich zadań nawiązujemy współpracę z innymi podmiotami zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego.

3. Wizja rozwoju Gminy Tłuchowo

Wizja rozwoju gminy określa stan docelowy, do którego władze lokalne oraz ich partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Wizja określa zatem jak gmina zamierza być postrzegana w przyszłości.

Uwzględniając powyższe określono następującą **wizję rozwoju Gminy Tłuchowo**:

GMINA TŁUCHOWO GMINĄ PRZYJAZNĄ MIESZKAŃCOM I RODZINIE, Z ROZWIJAJĄCĄ SIĘ INFRASTRUKTURĄ TECHNICZNĄ, SPOŁECZNĄ I NOWOCZESNYM ROLNICTWEM, NA TERENIE KTÓREJ ISTNIEJĄ KORZYSTNE WARUNKI DO ROZWOJU MSP.

4. Interesariusze Strategii

Interesariusze strategii to podmioty (osoby, grupy osób, społeczności, instytucje, organizacje), które mogą istotnie wpływać na gminę oraz których potrzeby zamierza zaspakajać gmina świadcząc określone usługi publiczne.

Interesariuszy definiuje się w kontekście określonej wizji rozwoju.

Należy podkreślić, że w przypadku każdej gminy w Polsce najważniejszymi interesariuszami, których potrzeby musi zaspakajać, są jej mieszkańcy.

Interesariuszami Gminy Tłuchowo są:

- 1) obecni i potencjalni mieszkańcy Gminy Tłuchowo (zwłaszcza osoby młode),
- 2) obecni i potencjalni przedsiębiorcy z terenu Gminy Tłuchowo,
- 3) stowarzyszenia i organizacje społeczne działające na terenie Gminy Tłuchowo,
- 4) turyści.

Władze Gminy Tłuchowo zmierzają do osiągnięcia dodatniego salda migracji poprzez zatrzymanie na terenie Gminy jej obecnych mieszkańców (zwłaszcza młodych ludzi, którzy emigrują poza teren Gminy w celach edukacyjnych i zarobkowych), jak również przyciągnięcie nowych w wyniku rozwoju mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na terenie Gminy, co w konsekwencji przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Tłuchowo.

5. Wartość oczekiwana przez interesariusza

Wartość oczekiwana przez interesariusza to zbiór wymagań każdego z interesariuszy, który ma wpływ:

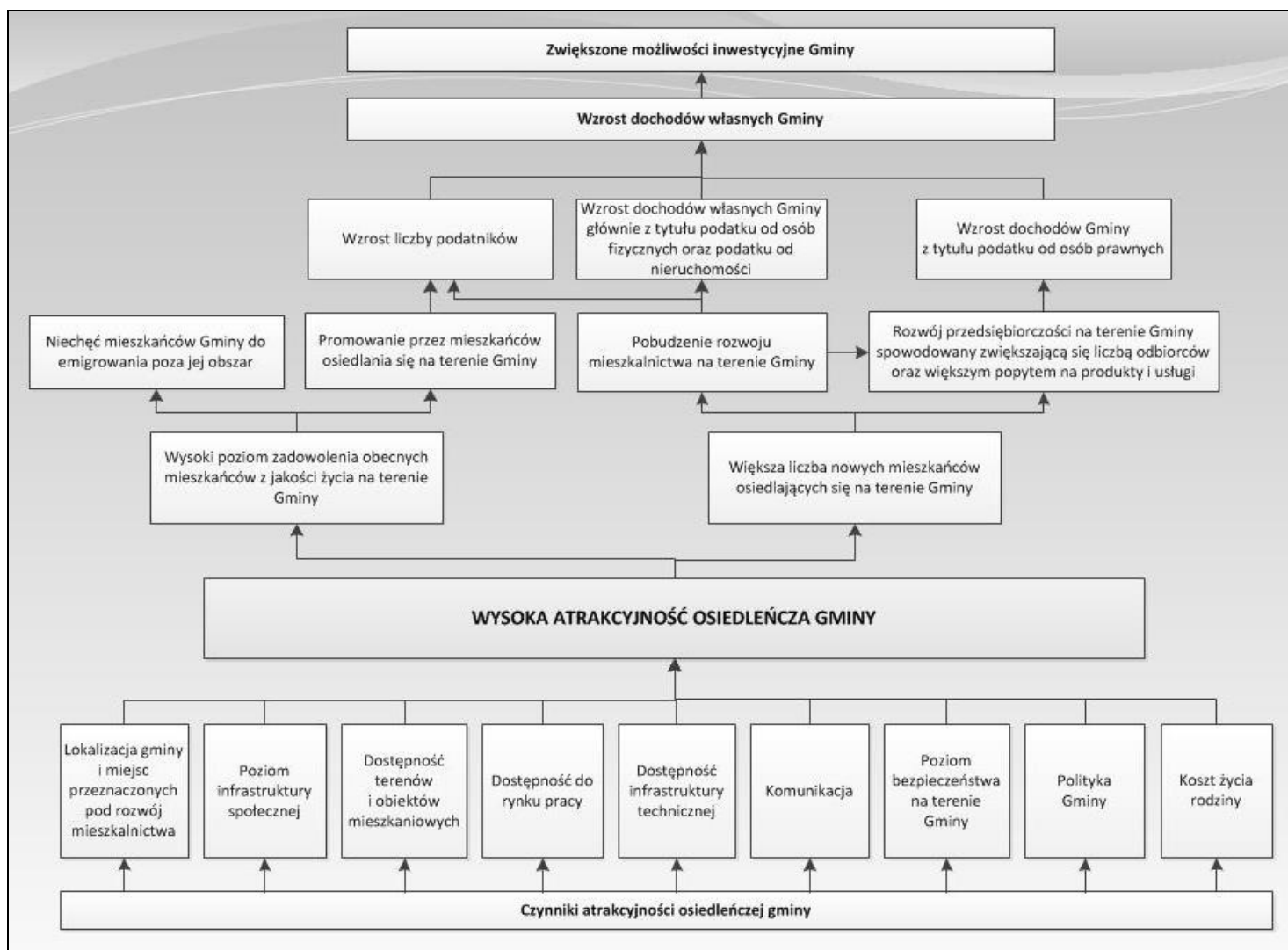
- w przypadku mieszkańców gminy – na atrakcyjność mieszkaniową i osadniczą gminy,
- w przypadku przedsiębiorców – na atrakcyjność inwestycyjną gminy,
- w przypadku turystów – na atrakcyjność turystyczną gminy.

Wartość oczekiwaną przez interesariuszy w kontekście atrakcyjności mieszkaniowej, turystycznej i inwestycyjnej Gminy Tłuchowo przedstawiają tabele 29, 30 i 31.

Należy podkreślić, że w tabelach zostały ujęte wszystkie czynniki atrakcyjności mieszkaniowej, turystycznej i inwestycyjnej, tzn. te, na które Gmina może wpływać oraz te, na które wpływu nie ma. Przy określaniu celów strategicznych będą brane pod uwagę tylko te obszary, w których Gmina Tłuchowo może podjąć jakieś działania inwestycyjne i rozwojowe.

Efekty jakie Gmina uzyska w wyniku osiągnięcia wysokiej atrakcyjności mieszkaniowej, inwestycyjnej i turystyczno-rekreacyjnej, przedstawione zostały za pomocą drzewa celów opracowanych dla każdego z tych obszarów (rysunek 3, 4 i 5).

Rysunek 3. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej Gminy

Źródło: Opracowanie własne

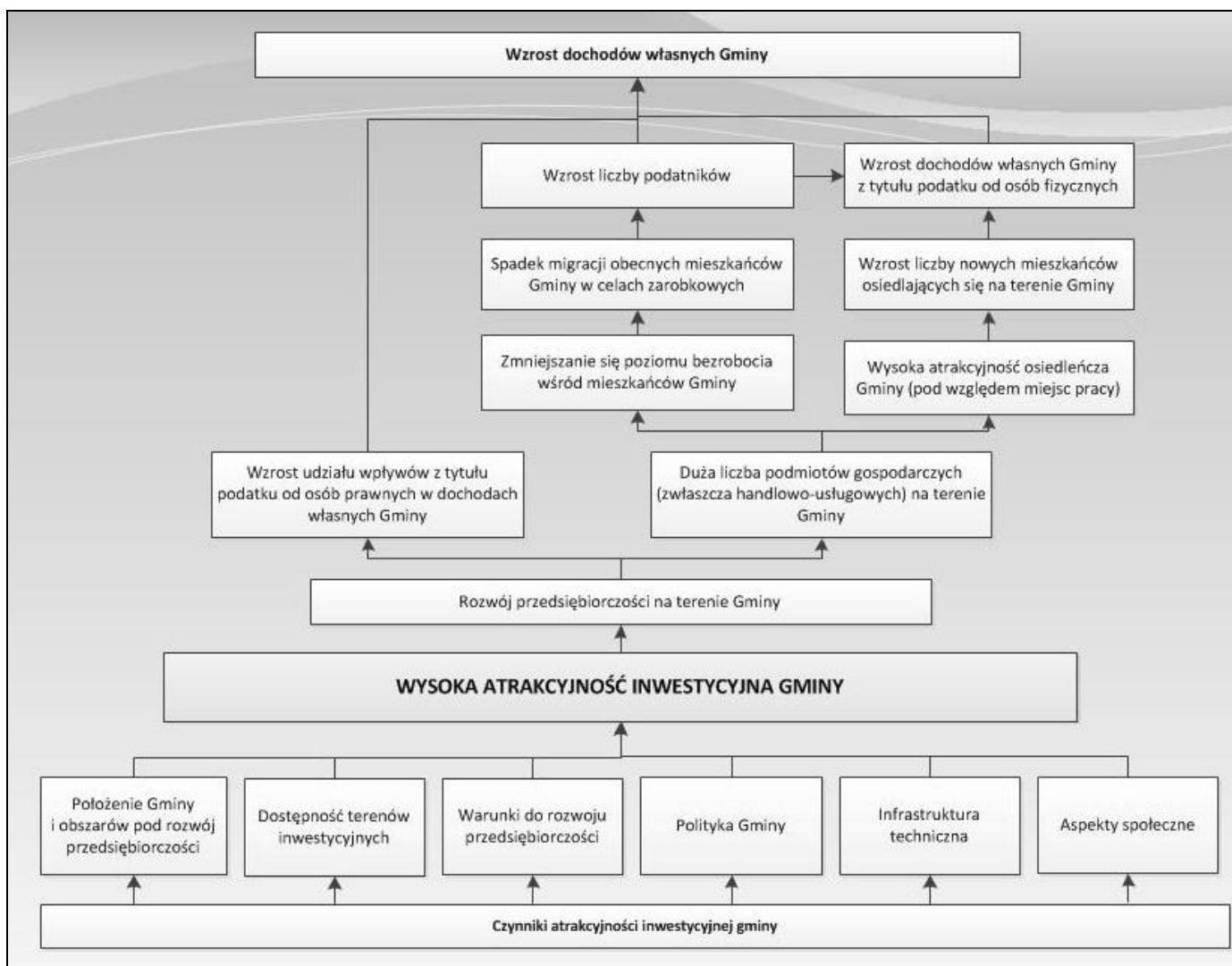
Tabela 35. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności mieszkaniowej gminy

Lokalizacja gminy i miejsc przeznaczonych pod rozwój mieszkalnictwa	Poziom infrastruktury społecznej	Dostępność terenów i obiektów mieszkaniowych	Dostępność do rynku pracy
<ul style="list-style-type: none"> - rodzaj szlaków komunikacyjnych przebiegających przez teren gminy, - odległość od większych ośrodków miejskich, - położenie geograficzne, - walory krajobrazowe (las, jeziora, obszary chronione), - warunki klimatyczne, - rodzaj podmiotów gospodarczych działających w okolicy (czy są one uciążliwe dla mieszkańców), - dostęp do usług (w tym odległość od sklepów) 	<ul style="list-style-type: none"> a) oferta spędzania czasu wolnego: <ul style="list-style-type: none"> - dostęp do ośrodków kulturalnych, - odpowiednie zagospodarowanie terenu (np. skwery z ławeczkami, place zabaw, parki, ścieżki rowerowe) - imprezy kulturalne i rozrywkowe organizowane na terenie Gminy, - obiekty sportowe, - funkcjonowanie klubów sportowych, b) dostęp do oświaty: <ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja i rozmieszczenie szkół, - dostęp do przedszkoli, - poziom i kierunki kształcenia w szkołach, - wyposażenie i stan techniczny szkół, - oferta zajęć pozalekcyjnych, - kadra nauczycielska, c) dostęp do opieki zdrowotnej: <ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja ośrodków zdrowia, - odległość od szpitala, - rodzaje lekarzy i specjalistów w istniejących ośrodkach zdrowia, d) funkcjonowanie organizacji społecznych i stowarzyszeń (np. klub seniora, OSP, koło gospodyń wiejskich) 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność działek budowlanych, - dostępność mieszkań komunalnych lub mieszkań pod wynajem, - ceny mieszkań i działek budowlanych, - uwarunkowania przyrodnicze terenów pod zabudowę (np. czy są to tereny zalewowe, obszary chronione, tereny zagrożone osuwiskami) 	<ul style="list-style-type: none"> - miejsca pracy (jaka jest możliwość znalezienia pracy na danym terenie), - rodzaj podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie gminy (od tego zależy poziom wymaganych kwalifikacji oraz z tego wynikać będzie średnie wynagrodzenie za pracę), - odległość od większych miast, - polityka inwestycyjna gminy (jakie działania rozwojowe są prowadzone przez władze)

Dostępność infrastruktury technicznej	Komunikacja	Poziom bezpieczeństwa na terenie Gminy	Polityka Gminy	Koszt życia rodziny
<ul style="list-style-type: none"> - wyposażenie terenu w media (sieć wodno-kanalizacyjna, energetyczna, gazowa, ciepłownicza), - infrastruktura drogowa (rodzaj dróg, odległość od nich i ich stan techniczny) - dostęp do Internetu, - zasięg sieci komórkowych 	<ul style="list-style-type: none"> - rodzaj dróg na terenie Gminy, - stan techniczny dróg, - odległość od głównych dróg, - występowanie ścieżek rowerowych i chodników na terenie gminy, - rodzaj transportu publicznego funkcjonującego na terenie gminy, - częstotliwość kursów transportu publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - poziom patologii i przestępczości na danym terenie, - dostępność służb porządkowych i ratowniczych (policji, OSP), - prawdopodobieństwo wystąpienia kataklizmów (np. powodzi, huraganów itp.) - chodniki i ścieżki rowerowe, - dobrze funkcjonujący system oświetlenia ulicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - promocja gminy (co jest promowane, czy gmina jest szczególnie z czegoś znana), - polityka inwestycyjna gminy (jakie działania rozwojowe są prowadzone przez władze i z jaką częstotliwością), - polityka prorodzinna, - współpraca samorządu z przedsiębiorcami, - wysokość podatków, - sposób obsługi mieszkańców Gminy i komunikacji z nimi 	<ul style="list-style-type: none"> - wysokość podatków, - wysokość czynszu za mieszkanie, - koszty dostępu do mediów (opłata za wodę, ścieki, ciepło) - koszty związane z posyłaniem dzieci do szkół, - dostępność i odległość od marketów i hipermarketów

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 4. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy

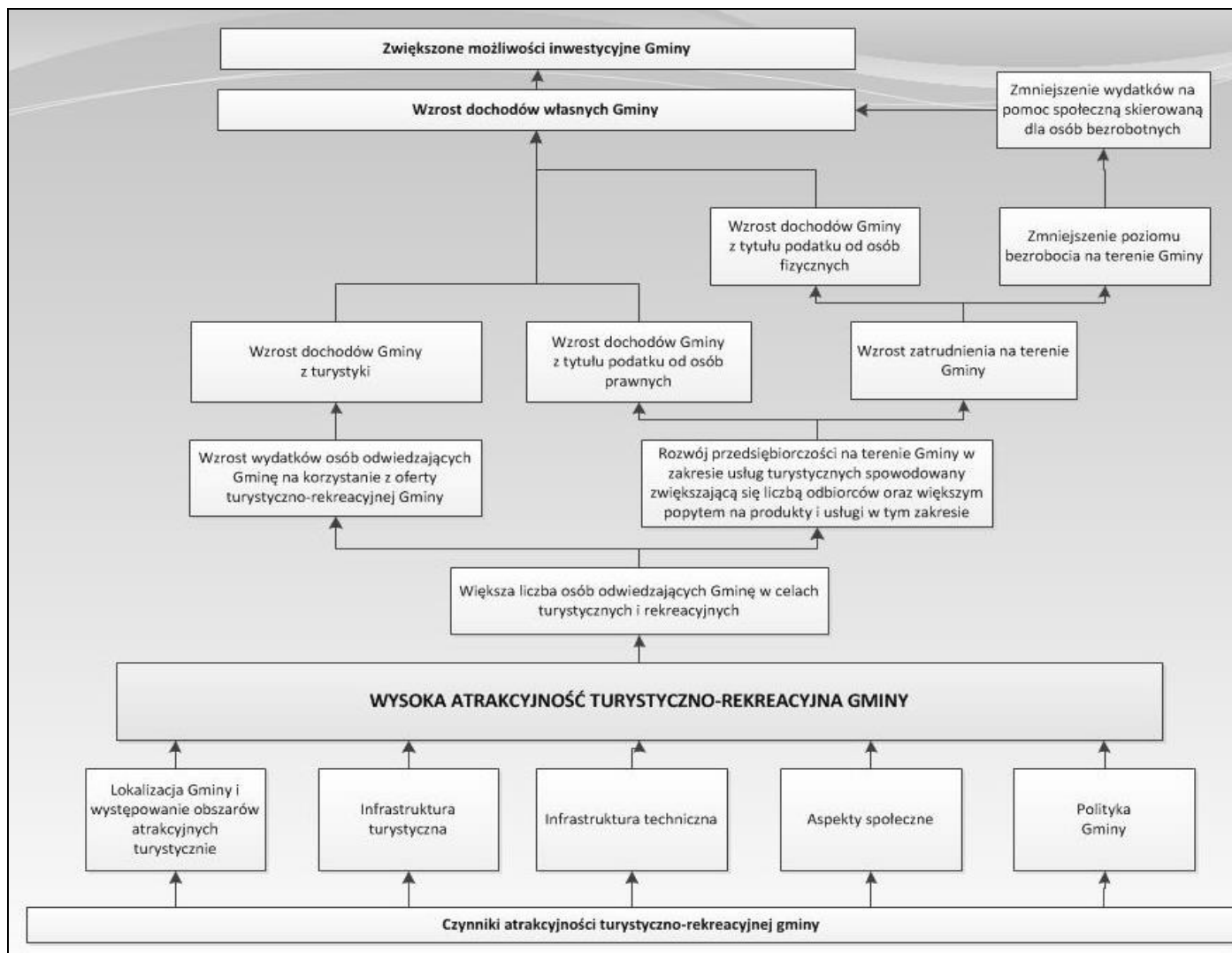
Źródło: Opracowanie własne

Tabela 36. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności inwestycyjnej gminy

Położenie Gminy i obszarów pod rozwój przedsiębiorczości	Dostępność terenów inwestycyjnych	Warunki do rozwoju przedsiębiorczości	Polityka Gminy	Infrastruktura techniczna	Aspekty społeczne
<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja Gminy pod względem geograficznym (w jakiej części Polski leży, w pobliżu jakich większych miast), - lokalizacja Gminy pod względem komunikacyjnym (rodzaj i znaczenie szlaków komunikacyjnych przebiegających przez teren Gminy), - walory turystyczne Gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyznaczenie terenów inwestycyjnych na terenie Gminy, - uzbrojenie działek pod inwestycje, - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność surowców, - odległość od większych rynków zbytu, - popyt na danym rynku (w tym wynikający z uwarunkowania terenu), - dostępność do siły roboczej (w tym wykwalifikowanej), - konkurencja, - atrakcyjność firm już działających na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - pomoc dla przedsiębiorców w prowadzeniu działalności gospodarczej, - szybkość załatwiania spraw w Urzędzie, - podatki, - stosowanie ulg inwestycyjnych, - lokalne przepisy, - preferowane kierunki rozwoju przedsiębiorczości na terenie danej gminy, - promocja Gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność dobrych dróg, - dostępność komunikacyjna (dobre połączenie z większymi ośrodkami zbytu), - dostępność parkingów (dla działalności usługowej), - uzbrojenie gminy w media 	<ul style="list-style-type: none"> - kierunki kształcenia w szkołach i poziomy kształcenia, - poziom bezpieczeństwa publicznego, - klimat do rozwoju przedsiębiorczości (w kontekście mieszkańców)

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 5. Drzewo celów dla zwiększenia atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 37. Wartość oczekiwana przez interesariuszy w zakresie atrakcyjności turystycznej gminy

Położenie Gminy i obszarów atrakcyjnych turystycznie	Infrastruktura turystyczna	Infrastruktura techniczna	Aspekty społeczne	Polityka Gminy
<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja Gminy pod względem geograficznym (w jakiej części Polski leży, w pobliżu jakich większych miast), - lokalizacja Gminy pod względem komunikacyjnym (rodzaj i znaczenie szlaków komunikacyjnych przebiegających przez teren Gminy), - walory turystyczne Gminy (w tym obszary chronione, krajobraz, wody powierzchniowe) 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność chodników i ścieżek rowerowych, - dostępność tras i szlaków turystycznych, - dostęp do miejsc sprzyjających uprawianiu hobby, - miejsca do odpoczynku na świeżym powietrzu (np. place zabaw, ławeczki w lesie), - baza gastronomiczna i noclegowa, - liczba gospodarstw agroturystycznych na terenie Gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępność dobrych dróg, - dostępność komunikacyjna (dobre połączenie z większymi ośrodkami miejskimi), - dostępność parkingów, - oświetlenie drogowe, 	<ul style="list-style-type: none"> - oferta kulturalna, - dostępność zabytków i innych obiektów cennych historycznie i kulturowo, - częstotliwość i rodzaj organizowanych imprez kulturalno-rozrywkowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - informacja turystyczna o najważniejszych atrakcjach w Gminie, - informacje na stronie internetowej Gminy, - przewodnik turystyczny Gminy, - promocja Gminy

Źródło: Opracowanie własne

6. Cele strategiczne i cele operacyjne.

Przeprowadzona diagnoza otoczenia strategicznego gminy i jej potencjału oraz analiza SWOT pozwoliły na ustalenie celów strategicznych zmierzających do realizacji wizji Gminy Tłuchowo. Cele strategiczne zostały opracowane zgodnie z zasadami polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Zatem są to cele ambitne, precyzyjne, realne i mierzalne.

Należy jednak podkreślić, że sformułowane w dokumencie cele strategiczne i operacyjne nie stanowią zamkniętego katalogu działań Gminy Tłuchowo.

Tabela 38. Cele strategiczne i operacyjne

L.P.	CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE
1.	ROZBUDOWYWAĆ I MODERNIZOWAĆ INFRASTRUKTURĘ SPOŁECZNĄ I TECHNICZNĄ WPŁYWAJĄCĄ NA JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, M.IN. POPRZEZ WYKORZYSTANIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII.	<p>W zakresie infrastruktury społecznej:</p> <p>1.1. Dalszy rozwój i unowocześnianie infrastruktury edukacyjnej oraz zapewnienie wysokiego poziomu nauczania.</p> <p>1.2. Stworzenie oferty edukacyjnej, rekreacyjnej i opiekuńczej skierowanej do seniorów.</p> <p>1.3. Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego, w tym dla dzieci w okresie wakacyjnym.</p> <p>1.4. Rozwijanie współpracy partnerskiej, zwłaszcza z organizacjami pozarządowymi.</p> <p>W zakresie infrastruktury technicznej:</p> <p>1.5. Kontynuacja rozbudowy infrastruktury drogowej na terenie Gminy.</p> <p>1.6. Dalsza rozbudowa infrastruktury technicznej w miarę potrzeb, m.in. sieci gazowej i przydomowych oczyszczalni ścieków.</p> <p>1.7. Rozbudowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy.</p> <p>1.8. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.</p>
2.	TWORZYĆ WARUNKI DO ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.	<p>2.1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych.</p> <p>2.2. Wspieranie przedsiębiorców już działających i rozpoczynających prowadzenie działalności na terenie Gminy.</p>
3.	ROZWIJAĆ INFRASTRUKTURĘ TURYSTYCZĄ.	<p>3.1. Wykorzystanie istniejących walorów kulturowych i przyrodniczych do rozwinięcia oferty turystycznej Gminy.</p> <p>3.2. Rozwój bazy turystycznej i okoloturystycznej, m.in. w okolicy rzeki Skrwę.</p> <p>3.3. Wspieranie powstawania i funkcjonowania gospodarstw agroturystycznych.</p> <p>3.4. Zapewnienie efektywnego systemu promocji Gminy.</p>

Źródło: Opracowanie własne

7. Monitorowanie strategii

Istotnym wymogiem, stawianym dokumentom szczebla strategicznego, jest wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiągnięciu założonych celów. Gromadzenie i interpretacja danych dotyczących Strategii pozwala na bieżące korekty działań komórek organizacyjnych i osób wdrażających Strategię w razie wystąpienia nieprawidłowości.

Wdrażanie Strategii będzie się odbywać poprzez projekty lub funkcjonalne programy działania. Istotnym elementem każdego planu jest szczegółowa projekcja alokacji środków na poszczególne cele i działania danego programu. Celem jest stworzenie wokół strategii korzystnego klimatu, dzięki włączeniu w proces opracowania programów operacyjnych instytucji publicznych, społecznych i gospodarczych. Szeroki horyzont, tworzony przez szereg współdziałających instytucji, przyczyni się wydatnie do sukcesu Strategii.

Monitoring wdrażania strategii służy:

- kontroli postępu realizacji poszczególnych projektów wyznaczonych w ramach poszczególnych celów strategicznych;
- obserwacji i ocenie stanu zaawansowania konkretnych projektów umożliwiającej bieżącą identyfikację trudności w ich realizacji;
- ocenie zaangażowania komórek organizacyjnych i osób odpowiedzialnych za ich wdrażanie;
- weryfikacji zgodności z założonymi celami;
- efektywności wykorzystania przeznaczonych na ich realizację środków.

Aby możliwe było obiektywne zbadanie postępu realizacji inwestycji, należy stworzyć wskaźniki umożliwiające jego zbadanie.

W celu ułatwienia nadzoru i kontroli nad realizacją strategii rozwoju Gminy Tłuchowo dla każdego celu strategicznego należy opracować zestaw kilku obiektywnych mierników pozwalających skutecznie monitorować postępy w realizacji strategii rozwoju.

Monitoring realizacji strategii powinien umożliwiać:

- korygowanie działań, jeśli nie przynoszą one zamierzonych efektów;
- reagowanie na zmiany sytuacji strategicznej.

V. Spis tabel

TABELA 1. STRUKTURA ZAGOSPODAROWANIA GRUNTÓW GMINY TŁUCHOWO	5
TABELA 2. LICZBA LUDNOŚCI GMINY TŁUCHOWO – STAN NA DZIEŃ 31.12.2013.....	7
TABELA 3. LICZBA LUDNOŚCI GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2008-2012 [OSOBA]	8
TABELA 4. PRZYROST NATURALNY NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2008-2012 [OSOBA]	8
TABELA 5. MIGRACJE NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2008-2012 [OSOBA]	9
TABELA 6. PROGNOZA LICZBY LUDNOŚCI POWIATU LIPNOWSKI	9
TABELA 7. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO	11
TABELA 8. PODMIOTY GOSPODARCZE W GMINIE TŁUCHOWO W LATACH 2006-2012 [PODM. GOSP]	12
TABELA 9. BEZROBOCIE NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2008-2012	16
TABELA 10. INFORMACJA O BEZROBOCIU NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO WG STANU NA KONIEC 2013 R.	17
TABELA 11. PLACÓWKI SZKOLNE NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO (STAN NA 31.12.2013 R.)	21
TABELA 12. WYNIKI TESTÓW 6-KLASISTÓW I GIMNAZJALISTÓW W LATACH 2012-2013.....	22
TABELA 13. POWODY PRYZNAWANIA POMOCY RODZINOM PRZEZ GOPS W TŁUCHOWIE	28
TABELA 14. WYPADKI I PRZESTĘPSTWA NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO	29
TABELA 15. WYPOSAŻENIE GMINY TŁUCHOWO W INFRASTRUKTURĘ WODNO-KANALIZACYJNĄ.....	29
TABELA 16. GOSPODARKA ODPADAMI NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO.....	32
TABELA 17. WYKAZ DRÓG WOJEWÓDZKICH NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO	34
TABELA 18. WYKAZ DRÓG POWIATOWYCH NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO	34
TABELA 19. WYKAZ DRÓG GMINNYCH NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO [KM]	35
TABELA 20. GOSPODARKA MIESZKANIOWA NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO.....	40
TABELA 21. LICZBA PODATNIKÓW NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO W POSZCZEGÓLNYCH RODZAJACH PODATKÓW NA KONIEC 2013 ROKU	44
TABELA 22. STRUKTURA DOCHODÓW MAJĄTKOWYCH I BIEŻĄCYCH GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009-2013 [zł].....	44
TABELA 23. DOCHODY GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009-2013 [zł]	45
TABELA 24. POSZCZEGÓLNE KATEGORIE DOCHODÓW WŁASNYCH GMINY TŁUCHOWO [zł]	46
TABELA 25. DOCHODY PODATKOWE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009-2013 [zł].....	46
TABELA 26. UDZIAŁ POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI SUBWENCJI W OGÓLNYM DOCHODZIE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009-2013 [zł]	47
TABELA 27. WYDATKI GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009 - 2013	48
TABELA 28. STRUKTURA WYDATKÓW GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009 - 2013.....	48

TABELA 29. STRUKTURA WYDATKÓW BIEŻĄCYCH GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2011 - 2013.....	49
TABELA 30. STRUKTURA WYDATKÓW MAJĄTKOWYCH GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2011 - 2013	50
TABELA 31. WYNIKI BUDŻETÓW GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009-2013.....	52
TABELA 32. ZADŁUŻENIE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2009-2013	53
TABELA 33. INWESTYCJE ZREALIZOWANE PRZEZ GMINĘ TŁUCHOWO W LATACH 2007-2013 WSPÓLFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH	54
TABELA 34. CZYNNIKI ATRAKCYJNOŚCI OSADNICZEJ, INWESTYCYJNEJ I TURYSTYCZNEJ.....	58
TABELA 35. WARTOŚĆ OCZEKIWANA PRZEZ INTERESARIUSZY W ZAKRESIE ATRAKCYJNOŚCI MIESZKANIOWEJ GMINY.....	65
TABELA 36. WARTOŚĆ OCZEKIWANA PRZEZ INTERESARIUSZY W ZAKRESIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY	68
TABELA 37. WARTOŚĆ OCZEKIWANA PRZEZ INTERESARIUSZY W ZAKRESIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ GMINY	70
TABELA 38. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	71

VI. Spis wykresów

WYKRES 1. UDZIAŁ PROCENTOWY LICZBY MIESZKAŃCÓW W SOŁECTWACH W OGÓLNEJ LICZBIE MIESZKAŃCÓW GMINY (STAN NA DZIEŃ 31.12.2013R.).....	7
WYKRES 2. PODZIAŁ LUDNOŚCI WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO W LATACH 2008-2012 (w %)	10
WYKRES 3. ZESTAWIENIE DOCHODÓW I WYDATKÓW GMINY TŁUCHOWO	53

VII. Spis rysunków

RYСУNEK 1. GMINA TŁUCHOWO NA TLE WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO I POWIATU LIPNOWSKIEGO	4
RYСУNEK 2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA NA TERENIE GMINY TŁUCHOWO	20
RYСУNEK 3. DRZEWO CELÓW DLA ZWIĘKSZENIA ATRAKCYJNOŚCI OSIEDLEŃCZEJ GMINY	64
RYСУNEK 4. DRZEWO CELÓW DLA ZWIĘKSZENIA ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY	67
RYСУNEK 5. DRZEWO CELÓW DLA ZWIĘKSZENIA ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ GMINY	69